

પર્યાવરણ મિત્ર

ક્રમ	અનુક્રમણિકા	પાના નં
1.	પ્રદૂષણથી થતા નુકસાન સામે ખેડૂતોને ન્યાયાલયોનાં ચક્કર શા માટે કાપવાં જોઈએ?	1.
2.	કલાયમેટ કોન્ફરન્સમાં પર્યાવરણમિત્રની સહભાગિતા	3.
3.	ખ્વાસ્ટિક પ્રદૂષણ અને ઉત્પાદન નહીં ઘટાડીએ તો વિશ્વનો 10% GDP ખર્ચાઈ જશે	4.
4.	ઊર્જા સંરક્ષણ અને કચરા વ્યવસ્થાપન અંગે જાગૃતિ કાર્યક્રમ	6.
5.	તાપમાન ઘટાડવાના પ્રયાસોમાં વિકસિત દેશોએ ધ્યાન આપવું પડશે	7
6.	ગ્રીન કેટાલિસ્ટ પ્રવૃત્તિઓ	10

પ્રદૂષણથી થતા નુકસાન સામે ખેડૂતોને ન્યાયાલયોનાં ચક્કર શા માટે કાપવાં જોઈએ?

હાઈકોર્ટના ચુકાદા છતાંય પ્રદૂષણને લીધે કૃષિ ઉત્પાદનને થતા નુકસાન પેટે હજુ પણ ખેડૂતોને વળતર ચૂકવાતાં નથી

સાબરકાંઠા જિલ્લાના બોરીયા ખુરદ ગામ પાસે મેસર્સ સ્વસ્તિક ઓર્ગેનિક નામની ફેક્ટરી આવેલી હતી. જે ડાઈઝ અને ઈન્ટરમીડીયેટનું ઉત્પાદન કરતી હતી. આ ફેક્ટરી તેનું જોખમી રાસાયણિક પાણી(એફલુઅન્ટ) સીધું જ બોરવેલ મારફતે જમીનમાં ઉતારતી હતી. જેનાથી આજુબાજુના છ ટ્યુબવેલ પ્રદૂષિત થયા, ગ્રામવાસીઓ અને ખેડૂતો માટે પાણી પ્રદૂષણ તેમજ આરોગ્યનાં ગંભીર જોખમો ઊભાં થયાં. ગામલોકોની વારંવારની ફરિયાદોને લીધે ગુજરાત પ્રદૂષણ નિયંત્રણ બોર્ડના પર્યાવરણ ઈજનેરે સ્થળ તપાસ કરીને અવલોકન કર્યું. પ્રદૂષણ નિયંત્રણ બોર્ડના અધિકારીઓ દ્વારા બોરવેલના પાણીના નમૂના લેવામાં આવ્યા હતા અને તેનું પ્રયોગશાળામાં પૃથક્કરણ કરવામાં આવ્યું હતું. પરીક્ષણ અહેવાલ દ્વારા સાબિત થયું કે સ્વસ્તિક ઓર્ગેનિક ફેક્ટરી દ્વારા જમીનના બોરવેલમાં છોડાયેલા પદાર્થોને કારણે આજુબાજુના વિસ્તારોમાં ભૂગર્ભ જળ પ્રદૂષિત થયું હતું. જેને લીધે પ્રદૂષણ નિયંત્રણ બોર્ડ દ્વારા વોટર એક્ટ (પાણી અધિનિયમ)1974 દ્વારા ફેક્ટરી બંધ કરવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો. ફેક્ટરી બંધ કરવા છતાં પણ ગ્રામવાસીઓની સમસ્યા હજુય યથાવત રહી હતી. ફેક્ટરી દ્વારા કરાયેલ પ્રદૂષણ એક નિરંતર સમસ્યા ઉભી થઈ અને પ્રદૂષિત પાણી

નવેમ્બર – ડીસેમ્બર 2024

અંક: 317– 318

સંપાદન મહેશ પંડ્યા		સંપાદકીય માર્ગદર્શન : ફાલ્ગુની જોષી સહાય : મહેશ પરમાર
ફક્ત ખાનગી વિતરણ અને શૈક્ષણિક હેતુ માટે જ (અનિયતકાલીન)		

હજી પાણ ગંભીર આરોગ્ય જોખમો ઉભા કરે છે. પહેલેથી જ થયેલ પ્રદૂષણ હજીપાણ દૂર કરવાનું બાકી છે જેથી સોલંકી જશવંતસિંહ કાળુસિંહ અને અન્ય ખેડૂતોએ સાથે મળીને ગુજરાતની વડી અદાલતમાં અરજી કરી. જેમાં બોરીયા ખુરદ ગામના ભૂગર્ભજળનાં પ્રદૂષણને રોકવા અને ઘટાડવા માટે યોગ્ય પગલાં લેવા ઉપરાંત ભૂગર્ભ જળ પ્રદૂષિત કરવા માટે જવાબદાર ઔદ્યોગિક એકમો સામે અને અધિકારીઓ સામે યોગ્ય પગલાં લેવાની દિશામાં આદેશ આપવા માગણી કરી હતી.

આ કેસમાં ફેક્ટરી દ્વારા સોગંદનામું કરવામાં આવ્યું કે, બોરવેલ દ્વારા એફલુઅન્ટ છોડવાને કારણે થયેલું પ્રદૂષણ ધ્યાનમાં રાખીને ફેક્ટરી બંધ કરવામાં આવી હતી. ઉપરાંત કેટલાક ખેડૂતો દ્વારા કરવામાં આવેલા દાવાઓ માન્ય હોવાનું જણાયું જેથી તેમને વળતર પાણ ચૂકવવામાં આવ્યું હતું. અલબત્ત, અર્જુનસિંહ માનસિંહ સોલંકી દ્વારા દસ લાખના વળતરની રકમ નવ ટકા વ્યાજ સાથે મળવી જોઈએ તે કેસ હિંમતનગર સિવિલ કોર્ટમાં પેન્ડીંગ હોવાથી તેમનું વળતર ચૂકવવાનું બાકી રહ્યું છે. ગુજરાત પ્રદૂષણ નિયંત્રણ બોર્ડ જણાવ્યું કે, પ્રદૂષણની ફરિયાદને આધારે અમે સ્થળ મુલાકાત તેમજ નમૂનાઓનું પૃથક્કરણ કરીને તાત્કાલિક ધોરણે આ એકમને બંધ કરી દેવાનો હુકમ કર્યો હતો. પ્રદૂષણ નિયંત્રણ બોર્ડના અહેવાલ મુજબ બોરીયા ખરાદ ગામની આસ-પાસના છ બોરવેલ પૈકી ત્રણ બોરવેલનું પાણી પીવાલાયક રહ્યું નથી. એટલે જિલ્લા કલેક્ટર, સિંચાઈ વિભાગ અને ગુજરાત પાણી પુરવઠા બોર્ડને યોગ્ય પગલા લેવા માટે જણાવ્યું.

ઔદ્યોગિક એકમ કાર્યરત હોય ત્યારે થતા નુકસાન અંગે પ્રદૂષણ નિયંત્રણ બોર્ડ મોનીટરીંગ કરે છે. પરંતુ ફેક્ટરી કામના માટે બંધ થઈ જાય ત્યારે જે નુકસાન થયું છે તેના માટે કોઈ જવાબદાર ગણાતું નથી અને ઉદ્યોગો સરળતાથી બચી જાય છે આવી પરિસ્થિતિઓનો સામનો કરવા અથવા પ્રદૂષણનાં પરિમાણો અને નુકસાની નક્કી કરવા માટે કોઈ વ્યવસ્થિત મિકેનીઝમ નથી. કેટલાક કિસ્સાઓમાં વડી અદાલતો અને સર્વોચ્ચ અદાલતોએ પર્યાવરણીય અને વ્યક્તિગત થયેલા નુકસાનોને નક્કી કરવા કેટલાક મહત્વપૂર્ણ આદેશો આપ્યા છે. જેમકે વેલ્લોર સિટીઝન્સ વેલ્ફેર ફોરમ વિ. કેન્દ્ર સરકાર અને અન્યો (AIR 1996 SC 2715) આ કેસમાં એક મહત્વની ફરિયાદ એ હતી કે, ફેક્ટરીઓના ઉત્સર્જનના કારણે

ખેડૂતોએ નુકસાન સહન કર્યું હતું. આ કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે કેન્દ્ર સરકારને (Precautionary Principle – સાવચેતીનો સિદ્ધાંત) તેમજ Polluter Pays – પ્રદૂષક ચૂકવે) સિદ્ધાંત અમલમાં મૂકવા માટે સમિતિ રચવાનો આદેશ આપ્યો હતો. સમિતિની ભલામણોને આધારે સર્વોચ્ચ અદાલતે આદેશ આપ્યો કે, સંબંધિત પ્રદૂષકો(ઉદ્યોગો)ને તક આપ્યા પછી પ્રભાવિત વિસ્તારોમાં પર્યાવરણીય નુકસાનીનું મૂલ્યાંકન કરે તથા પ્રદૂષણથી અસર પામેલા વ્યક્તિઓ/કુટુંબોની ઓળખ કરે. વ્યક્તિઓ/કુટુંબોને થયેલ અસરનું મૂલ્યાંકન નક્કી કરીને વળતર તેમજ પર્યાવરણના નુકસાનને સુધારવાનો ખર્ચ પાણ પ્રદૂષકો (ઔદ્યોગિક એકમો) પાસેથી વસૂલ કરવાની પદ્ધતિ વિકસાવવી. સર્વોચ્ચ અદાલતે બે મથાળાઓ હેઠળ આર્થિક મૂલ્યાંકન સૂચવ્યા. (1) પર્યાવરણની સ્થિતિ પુનઃસ્થાપિત કરવા માટે અને (2) વ્યક્તિગત/કુટુંબ વળતર ચૂકવણી માટે.

ઈન્ડિયન કાઉન્સિલ ફોર એન્વાયરમેન્ટલ લીગલ એક્શન વિ. કેન્દ્ર સરકાર {JT 1995(9) SC 427} ના કેસમાં પાણ ઔદ્યોગિક પ્રદૂષણને લીધે ખેડૂતોએ પાક ઉત્પાદનમાં ભારે નુકસાન વેઠવું પડેલું. કોર્ટે કૃષિ, મહેસૂલ, પશુપાલન અને કલેક્ટરની બનેલી એક સમિતિ બનાવી જે સમિતિએ નુકસાનીની રકમ 28.34 લાખ નક્કી કરી અને આદેશ આપ્યો કે રાજ્ય સરકારે આંધ્રપ્રદેશની વડી અદાલતમાં આ રકમ જમા કરાવવી. આ મુદ્દે ખેડૂતોને વળતર ચૂકવવામાં ઘણો વિલંબ થઈ ચૂક્યો છે તેથી આ ન્યાયાલય વધુ વિલંબને મંજૂરી આપશે નહિ. રકમ જમા થયા પછી હાઈકોર્ટે સંબંધિત જિલ્લા ન્યાયાધીશને અહેવાલ મેળવવાનો આદેશ આપ્યો. જેના દ્વારા આ મૂલ્યાંકન કરવામાં આવ્યું હતું તેવા વળતરપાત્ર ખેડૂતોની ઓળખ થાય અને સત્વરે નુકસાનીનું વળતર ખેડૂતોને મળે.

આવો જ ત્રીજો કેસ ગુજરાતનો છે દીપક નાઈટ્રેટ લિમિટેડ વિ. ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય (AIR 2004 SC 3407) આ કેસ અપીલ તરીકે લેવામાં આવેલો. સર્વોચ્ચ અદાલતે નોંધ્યું કે, ઉદ્યોગોએ પ્રદૂષણ નિયંત્રણ બોર્ડ દ્વારા નક્કી કરાયેલ ધોરણોનું પાલન કરેલ નથી તેની સાથે-સાથે ઉદ્યોગો દ્વારા

પર્યાવરણને થયેલ નુકસાન અગત્યનું બની રહે છે. આ માટે રચાયેલી સમિતિએ નોંધ્યું કે, આ કંપની દ્વારા પ્રદૂષણની ગંભીર સમસ્યાને લીધે નુકસાન થયું છે. સમિતિએ નીચે મુજબના ત્રણ મહત્વના મુદ્દાઓ નક્કી કર્યાં. (1) ક્ષતિ માટે વળતર : વળતરનું મૂલ્યાંકન દરેક ઉદ્યોગ દ્વારા ઉત્સર્જિત એફલુઅન્ટનું પ્રમાણ અને ગુણવત્તા પરથી થઈ શકે. (2) વિશિષ્ટ પદ્ધતિનો અભાવ: જે સમયગાળામાં ઉદ્યોગોએ પ્રદૂષણ કર્યું તેની સાહજિક ગણતરી શક્ય ન હોવાથી, સમિતિએ ઉદ્યોગની કુલ ઉત્પાદન ક્ષમતા અને ટર્નઓવર સાથે અસરને જોડવાનું પ્રસ્તુત કર્યું છે. (3) સુપ્રિમ કોર્ટના દિશાનિર્દેશ: “પ્રદૂષક ચૂકવશે” સિદ્ધાંત અંતર્ગત વળતર આપવા માટે ટકાવાર પદ્ધતિ પર વિચાર કરવાની ભલામણ કરી છે, જેમ કે કુલ ટર્નઓવરના 1% દ્વારા વળતર.

આ ત્રણેય કેસોની હકીકત ધ્યાને રાખીને ગુજરાત વડી અદાલતના તત્કાલીન મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી કે. એસ. રાધાકૃષ્ણન અને શ્રી અકીલ કુરેશીની ખંડપીઠે 17-09-2009 નાં રોજ ચુકાદો આપ્યો. ચુકાદામાં તેમણે નોંધ્યું કે જિલ્લા કલેક્ટરના અધ્યક્ષ પદે એક સમિતિનું ગઠન કરવામાં આવે જેમાં પ્રદૂષણ નિયંત્રણ બોર્ડના અધિકારી, વન અને પર્યાવરણ વિભાગના અધિકારી, સિંચાઈ અને જળ સંપત્તિ, પશુપાલન વિભાગ, સરપંચ અથવા તો નગરપાલિકાના

પ્રતિનિધિની એક સમિતિ બનાવવામાં આવે જે સમિતિ સ્થળ પરનો અભ્યાસ કરીને નુકસાનીનું મૂલ્યાંકન કરે અને વળતરની રકમ નક્કી કરે જે રાજ્ય સરકારના પર્યાવરણ ફંડમાં જમા થાય. આ પર્યાવરણ ફંડ માંથી ખેડૂતોને થયેલ નુકસાનીની રકમ જિલ્લા ન્યાયાધીશના હુકમથી ચુકવવાની રહેશે.

વડી અદાલતે નોંધ્યું કે ઉદ્યોગોના પ્રદૂષણને લીધે ખેડૂતોને થયેલા નુકસાન અંગે ખેડૂતોએ શું કામ ન્યાયાલયોના ચક્કર કાપવા જોઈએ! દરેક જિલ્લામાં કલેક્ટરના વડપણ હેઠળ ઉપર સૂચવી તે મુજબની સમિતિનું ગઠન કરવામાં આવે, જ્યારે-જ્યારે ખેડૂતો દ્વારા પ્રદૂષણની ફરિયાદો પ્રદૂષણ નિયંત્રણ બોર્ડને કરવામાં આવે ત્યારે પ્રદૂષણ નિયંત્રણ બોર્ડ તપાસ કરીને આ ફરિયાદ જિલ્લા કલેક્ટરને મોકલી આપે જેથી કલેક્ટર ગઠિત સમિતિ દ્વારા નુકસાનીનો અંદાજ મેળવીને જિલ્લા ન્યાયાધીશ દ્વારા ખેડૂતોને વિના વિલંબે વળતર ચૂકવી આપે. આ ચૂકાદો દરેક જિલ્લા કલેક્ટરોને અમલ કરવા અર્થે મોકલી આપવા પણ નિર્દેશ કર્યો. અલબત્ત, આ ચૂકાદા પછી પણ ગુજરાતમાં થઈ રહેલા કૃષિ નુકસાન માટે ખેડૂતોની ફરિયાદો હોવા છતાં કાગળ પર રહેલી આ સમિતિઓને કાર્યાન્વિત કરીને વળતર ચૂકવાતા નથી.

મહેશ પંડ્યા

કલાયમેટ કોન્ફરન્સમાં પર્યાવરણમિત્રની સહભાગિતા

પર્યાવરણમિત્ર સંસ્થા દર વર્ષે યુ.એન.એફ.સી.સી.સી. દ્વારા આયોજિત થતી કલાયમેટ ચેઈન્જ કોન્ફરન્સમાં સહભાગી બને છે. આ વર્ષે બાકૂ મુકામે યોજાયેલ કોપ-29 માં પર્યાવરણમિત્રના નિયામક મહેશ પંડ્યા સહભાગી બન્યા હતા અને તેમને આ વિવિધ કાર્યક્રમોમાં વિચારો વ્યક્ત કરવાની તક મળી હતી.

1. ‘યુથ-ડ્રિવન સસ્ટેનેબલ સિટીઝ - એડવાન્સિંગ જસ્ટ ટ્રાન્સફોર્મેશન ઓફ અર્બન સિસ્ટમ્સ’ શીર્ષક હેઠળની સાઈડ ઈવેન્ટ 19 નવેમ્બર 2024 ના રોજ યુરોપિયન યુથ એનર્જી નેટવર્ક, YES યુરોપ, પોલિટેક્નિકો દી ટોરિનો અને પર્યાવરણ મિત્ર દ્વારા આયોજિત કરવામાં આવી હતી જેમાં ભાગ લેતા યુવાનો પર્યાવરણીય બાબતોમાં કેવી રીતે નેતાગીરી લઈ રહ્યા છે તે અંગે ગ્રીન કેટાલિસ્ટ કાર્યક્રમના અનુભવ વિષે વાત કરી હતી.
2. VIKALP અને BLIA દ્વારા આયોજિત સત્તાવાર સાઈડ ઈવેન્ટમાં 20 નવેમ્બર 2024 ના રોજ સ્પીકર તરીકે હાજરી

આપી હતી. આ કાર્યક્રમમાં, વૈશ્વિક પરિવર્તનના ટ્રિગ્ગર અને તે માટેના સંકલિત પ્રયાસોની ચર્ચા કરવામાં આવી હતી.

3. બ્રહ્માકુમારી લાઈવ સ્ટૂડિયો - સસ્ટેનેબલ ફ્યુચર - 22 નવેમ્બર 2024 ના રોજ, બ્રહ્માકુમારી લાઈવ સ્ટૂડિયોમાં 'સસ્ટેનેબલ ફ્યુચર' વિષય પર પ્રવક્તા તરીકે આમંત્રણ આપવામાં આવ્યું હતું. આ કાર્યક્રમમાં જીવનશૈલી સાથે સમાજ માટે સસ્ટેનેબલ ફ્યુચર કેવી રીતે બની શકે તે વિષે વાત કરી હતી.

આ તમામ કાર્યક્રમોમાં સહભાગી બનીને યુવાનો કલાયમેટ એક્શનના એજન્ડાને આગળ ધપાવી શકે તે માટેના વિચારો વિવિધ જૂથો સમક્ષ રજૂ કરવાની તક મળી. ગ્રાસરુટના અનુભવોને વૈશ્વિક સ્તરે મૂકીને કલાયમેટ એક્શનની વાતને સહિયારા અનુભવથી આગળ લઈ જવાના પ્રયાસો માટે આ સહભાગિતા ઉપયોગી સાબિત થઈ હતી.

આખરે પ્લાસ્ટિક ઉત્પાદન અને પ્લાસ્ટિક પ્રદૂષણ ઘટાડવા અંગેની લીગલબી બાઈન્ડિંગ ટ્રીટી નિષ્ફળ રહી.

ઘણાં વર્ષોથી પ્લાસ્ટિક પ્રદૂષણ અંગેની સમસ્યા અંગે યુનાઈટેડ નેશન એન્વાયરમેન્ટ એસેમ્બલી (UNEA)માં તથા વૈશ્વિક ફલક પર ચર્ચાઓ ચાલતી હતી. UNEAના પાંચમા સત્ર (માર્ચ, 2022) માં ઐતિહાસિક ઠરાવ પસાર કરવામાં આવ્યો કે આંતરરાષ્ટ્રીય લીગલબી બાઈન્ડિંગ દ્વારા પ્લાસ્ટિક પ્રદૂષણને દૂર કરો. વૈશ્વિક સ્તરે પ્લાસ્ટિક પ્રદૂષણને લીધે પર્યાવરણીય પ્રશ્નો ઊભા થયા, જેની સામાજિક, આર્થિક, પર્યાવરણીય અને આરોગ્ય પર ગંભીર નકારાત્મક અસરો જોવા મળી, જેને લીધે UNEA દ્વારા ઈન્ટરનેશનલ નેગોશિએશન કમિટી (INC)નું ગઠન થયું. INCના ગઠન દ્વારા 2024ના અંત સુધીમાં પ્લાસ્ટિક પ્રદૂષણ દૂર કરવા અને ઉત્પાદન ઘટાડવા અંગેના કરાર નિર્ધારિત કરવાનું નક્કી થયું.

INC - 1 ની પ્રથમ બેઠક ઉરુગ્વે, INC - 2 પેરિસમાં, INC - 3 નૈરોબી કેન્યામાં, INC - 4 ની બેઠક ઓટાવા, કેનેડામાં અને INC - 5 ની બેઠક બુસાન (દ. કોરિયા)માં મળી. મે, 2022માં ઓપન એન્ડ વર્કિંગ ગ્રુપ (OEWG) બન્યું. જેની બેઠક સેનેગલમાં મળી. જેમાં ડ્રાફ્ટ રૂલ્સ તૈયાર કરવામાં આવ્યા. ત્યારબાદ, INC ની પ્રથમ બેઠકમાં પ્લાસ્ટિક પ્રદૂષણ અંગે લીગલબી બાઈન્ડિંગ થાય તેવું માળખું તૈયાર કરવામાં આવ્યું. INC-2 ની પેરિસ ખાતેની બેઠકમાં ચેરમેનને સત્તા આપવામાં આવી કે, તેઓ ઝીરો ડ્રાફ્ટ તૈયાર કરે. INC-3 માં મગેલ નૈરોબી ખાતેની બેઠકમાં રિવાઈઝડ ઝીરો ડ્રાફ્ટનો ટેક્ટ તૈયાર કરવામાં આવ્યો. INC-4 માં આ રિવાઈઝડ ઝીરો ડ્રાફ્ટ પર મધ્યવર્તીય ચર્ચાઓ શરુ થઈ. બે કાર્યકારી જૂથો સ્થાપવામાં આવ્યા હતા. 25 નવેમ્બર 2024 થી 2 ડિસેમ્બર 2024 દરમિયાન INC-5 છેલ્લી અને પાંચમી બેઠક દક્ષિણ કોરિયાના બાસુન શહેરમાં કોઈ પણ નિષ્કર્ષ સિવાય સંપન્ન થઈ. અલબત્ત, INC-5ના અધ્યક્ષ લુઈસ વયારે તૈયાર કરેલ ટેક્ટ પર ચર્ચા કરવા વિશ્વના દેશો સંમત થયા છે. ઉપરાંત, INC-5 સત્રને સરપેન્ડ કરીને 2025માં નવું સત્ર બોલાવાય તેવું લાગે છે.

વિવિધ અભિગમોમાં અટવાયેલી દુનિયા

પ્લાસ્ટિક પ્રોડક્શન અને પ્લાસ્ટિક પ્રદૂષણ ઘટાડવા માટે લીગલબી બાઈન્ડિંગ માટેની કસરત પૂરજોશમાં ચાલી રહી છે. તેલ ઉત્પન્ન કરતા દેશોની બાય પ્રોડક્ટમાંથી પ્લાસ્ટિક બને છે એટલે, તેલિયા દેશો પ્લાસ્ટિક પ્રોડક્શન ઘટાડવામાં માનતા નથી. ભારત,

મહેશ પંડયા

રશિયા, ગલ્ફ દેશો સહિતના દેશો પ્લાસ્ટિક પ્રોડક્શન ઘટાડવામાં મતના નથી. આ દેશો માને છે કે, પ્લાસ્ટિકનો નિકાલ યોગ્ય રીતે થાય તો પ્લાસ્ટિક અંગેની ચિંતા કરવા જેવું નથી. પ્લાસ્ટિક પ્રદૂષણ કેવી રીતે ઘટે છે તે અંગે ટેકનોલોજી જોઈએ. પ્લાસ્ટિક રિયુઝ, રિસાયકલ થાય તે તરફ વિચારવું જોઈએ. નકામા પ્લાસ્ટિકને લાવીને તેમાંથી વીજળી ઉત્પન્ન કરવા અંગે પણ વિચારવું જોઈએ. જેથી લાકડું, કોલસો કે ગેસનો વપરાશ ઘટાડી શકાય. અલબત્ત, કેનેડા અને યુરોપિયન યુનિયન પ્લાસ્ટિક પ્રોડક્શન ઘટાડાને ભાર આપી રહ્યા છે.

નાના રાજ્યોના સમૂહો પ્લાસ્ટિક પ્રોડક્શન ઘટાડવા ઉપર ભાર મૂકે છે. સમુદ્રતટ પર પ્લાસ્ટિકનો કચરો વધ્યો છે. સમુદ્રમાં પ્લાસ્ટિકનો કચરો વધ્યો છે. નેપાળ જેવા દેશો એમ કહે છે કે, માત્ર દરિયાઈ પ્લાસ્ટિક પ્રદૂષણને જ કેમ અગ્રતા આપવામાં આવે છે? પહાડીય પ્રદેશોમાં પણ પ્લાસ્ટિકે હાલાકાર મચાવ્યો છે. સંયુક્ત રાષ્ટ્રસંઘ સમક્ષ પહાડી દેશોએ દરિયાની સાથે પહાડોને પણ ટ્રીટીમાં મહત્વ આપવા રજૂઆતો કરી છે. કેટલાક દેશો અને સંસ્થાઓ માને છે કે, પ્લાસ્ટિક પ્રોડક્શનમાં જે રસાયણિક તત્વો વપરાય છે તે અત્યંત ઝેરી છે. એટલે કે, ઝેરી રસાયણિક તત્વો પ્લાસ્ટિક પ્રોડક્શનમાં ના વપરાય તેવી જોગવાઈ પણ ટ્રીટીમાં થવી જોઈએ.

ભારતની સ્થિતિ :

ભારત સરકારે સિંગલ યુઝ પ્લાસ્ટિક પર બાન તો મૂક્યો છે પરંતુ, તેનું નહિવત પાલન થાય છે. પ્લાસ્ટિક પ્રોડક્શન કરતી અને પ્લાસ્ટિક વેચાતી કંપનીઓની EPR (Extended Producers Response) ભારત સરકારે બનાવેલ નિયમોમાં સામેલ છે. પરંતુ EPR કેવી રીતે લેવાય છે અને કોણ - ક્યાં વાપરે છે તે અપારદર્શી પ્રક્રિયા છે. ભારતમાં પ્લાસ્ટિક રૂલ્સ હોવા છતાં પ્લાસ્ટિકના કચરાના નિકાલની વ્યવસ્થાપન સિસ્ટમ બરાબર નથી. પર્યાવરણ મિત્ર સંસ્થા સ્પષ્ટપણે માને છે કે, ઝેરી જોખમી રસાયણ યુક્ત પ્લાસ્ટિક પ્રોડક્શન ઘટવું જ જોઈએ. પ્લાસ્ટિક પ્રદૂષણને તેની આડઅસરો સિવાય રોકી શકાય તેવી ટેકનોલોજીના વિકલ્પ અંગે વિચારવું જોઈએ.

પ્લાસ્ટિક અને ક્લાયમેટ ક્રાઈસિસ

વૈજ્ઞાનિકોના એક અંદાજ મુજબ 2040 સુધીમાં જો આપણે 75 ટકા જેટલું પ્લાસ્ટિક ઉત્પાદન નહીં ઘટાડીએ તો 1.5 ડિગ્રી તાપમાન ઘટાડવાનો લક્ષ્યાંક સિધ્ધ નહીં કરી શકીએ. 31 ટકા

જેટલું કાર્બન બજેટ તો માત્ર પ્લાસ્ટિક ઉત્પાદનથી ખર્ચ થઈ જાય છે. ક્વાર્ટમેટની અસરો ઉપરાંત પ્લાસ્ટિકને લીધે આરોગ્ય ઉપર ખુબજ ખતરો ઊભો થયો છે અને આપણે ભોગવી પણ રહ્યા છીએ. આહારશૃંખલામાં પ્લાસ્ટિક પ્રવેશી ચૂક્યું છે. પાણી, જમીન, દરિયાઈ જીવસૃષ્ટિ થકી માનવીય શરીરમાં પ્લાસ્ટિક પ્રવેશ મેળવી લીધો છે. માનવીના લોહી, ફેફસા, માતાનું દૂધ (ધાવાણ), ગર્ભસ્થ શિશુ ના શરીરમાં પણ માર્કેટ પ્લાસ્ટિક ઘૂસી ગયું છે. એક અભ્યાસ કહે છે કે જાણે-અજાણે માણસ એક અઠવાડિયામાં પાંચ ગ્રામ માર્કેટ પ્લાસ્ટિક શ્વાસ વાટે કે ખોરાક-પાણી દ્વારા કે પીવાથી મેળવે છે. પ્લાસ્ટિક માં લગભગ 3200 જેટલા રસાયણો જેરી છે . જો કે 5000 જેટલા રસાયણો પર પૂરતો અભ્યાસ થયો નથી UNEP એ કહ્યું છે કે જો પ્લાસ્ટિક પ્રદૂષણ અને ઉત્પાદન નહીં ઘટાડીએ તો વિશ્વનો 10 ટકા જીડીપી ખર્ચાઈ જશે. વિજ્ઞાન બહુ સ્પષ્ટ છે, જો આ પ્લાસ્ટિક ઉત્પાદન ઘટાડવાના અને તેમાંથી હાનિકારક રસાયણો દૂર કરવાના કાર નહીં થાય તો માનવીય આરોગ્ય ,પર્યાવરણ પર જોખમ છે.

પ્લાસ્ટિકનું 50 કરોડ વાર્ષિક ઉત્પાદન થઈ રહ્યું છે. વિશ્વમાં દર વર્ષે 20 મિલિયન મેટ્રિક ટન પ્લાસ્ટિક કચરો ઉત્પન્ન થાય છે જે 2050 સુધીમાં ત્રણ ગણો થઈ જશે. એક અંદાજ મુજબ માત્ર 9 ટકા પ્લાસ્ટિક કચરો પુનઃચક્રિત થાય છે.

પાંચમી બેઠકમાં શું થયું?

બુસાન ખાતે યોજાયેલા INC-5 સત્રમાં લગભગ 3500 લોકોએ ભાગ લીધો. 170 દેશોના પ્રતિનિધિઓએ ભાગ લીધો તેમજ 440 જેટલા નિરીક્ષક સંસ્થાઓએ ભાગ લીધો. INC-5 નિષ્ફળ કરવામાં અલ્પસંખ્યક તેલિયા દેશોનો નકારાત્મક અભિગમ જવાબદાર રહ્યો. સાઉદી આરબ, રશિયા, ઈરાન અને ગલ્ફ દેશોની આડોડાઈથી આ સંધિ આ વખતે શક્ય ના બની. આ દેશોની દલીલ છે કે, પ્લાસ્ટિક પ્રદૂષણથી નુકસાન થાય છે એટલે પ્લાસ્ટિક પ્રદૂષણ કેવી રીતે ઘટાડી શકાય તેની તરફ ભાર મૂકવો જોઈએ. હવે, આપણે જોયું કે પ્લાસ્ટિકમાં રહેલા રસાયણોથી પણ નુકસાન થાય છે, એટલે કે પ્લાસ્ટિકના તદ્દન નવા જ સાધનો વાપરવાથી પણ માનવ આરોગ્યને નુકસાન થાય છે. એટલે કે પ્લાસ્ટિક ઉત્પાદનમાં જે જોખમી રસાયણો વપરાય છે તેની પર પણ અંકુશ લાવવાની જરૂર છે. પ્લાસ્ટિક રિસાયકલિંગ મેનેજમેન્ટ પણ નિષ્ફળ રહ્યું છે અને માત્ર 9 ટકા જ પ્લાસ્ટિક પુનઃચક્રિત થઈ રહ્યું છે. તે સંજોગોમાં પ્લાસ્ટિક ઉત્પાદન ઘટાડવાની સાથે પ્લાસ્ટિક પ્રદૂષણ ઘટાડવા માટે પણ લીગલી બાઈન્ડિંગ ટ્રીટીની જરૂરિયાત છે.

વિવિધ પ્રતિભાવો

INC-5 સત્રના છેલ્લા દિવસે આફ્રિકન દેશ સ્વાન્ડાએ એક નિવેદન બહાર પાડ્યું જેને 100 દેશોનું સમર્થન પ્રાપ્ત થયું. આ નિવેદનમાં કહેવાયું કે

- (1) પ્લાસ્ટિક ઘટાડાનો લક્ષ્યાંક નક્કી કરો,
- (2) તબક્કાવાર જોખમી રસાયણો દૂર કરો,
- (3) જસ્ટ ટ્રાન્ઝિશન (પ્લાસ્ટિક ઉત્પાદન ઘટવાથી તેની અસરો દૂર કરવા નક્કર પગલાં લેવાં)
- (4) નાણાંકીય જોગવાઈઓ કરો.

યુરોપ, લેટિન અમેરિકા, કેરીબિયન, પેસિફિક આયલેન્ડના દેશોએ આ પ્રસ્તાવને સમર્થન આપ્યું. પનામા પ્રસ્તાવમાં પ્લાસ્ટિક જીવનચક્રને ધ્યાનમાં લઈને લક્ષ્યાંકો નક્કી કરવા તરફ જોર મૂક્યું, તેને પણ મલદ દેશે સમર્થન મળ્યું. નાગરિક સંગઠનોનું અવલોકન અને અનુભવ છે કે આખી INC-1 થી INC-5 ની પ્રક્રિયા અપારદર્શી અને ભેદભાવપૂર્ણ રહી. પ્લાસ્ટિક પ્રદૂષણથી પ્રભાવિત થયેલા નિસ્બતધારકોને ચર્ચાઓમાંથી બાકાત રાખવામાં આવ્યા. નાગરિક સંગઠનો અને કેટલાક પ્રભાવિત લોકો સાથે નહિવત ચર્ચા કરાઈ અને તેમના દ્વારા રજૂ થયેલા બે પ્રસ્તાવોને INC અધ્યક્ષ લુઈસ વાયસ દ્વારા પ્રાથમિકતા ના આપવામાં આવી. સાગરકાંઠાના પૂર્વીય એશિયા દેશોના નેટવર્ક એ જણાવ્યું કે, બંધ કમરામાં સદસ્ય દેશોની બેઠકોમાં સર્વસંમતિ આધારિત બહુપક્ષવાદની નિષ્ફળતા જોવા મળી, સામૂહિક બુધ્ધિમતાનું પતન દેખાયું અને, કેટલાક વિશ્વ નેતાઓની ઈચ્છાશક્તિનો અભાવ હોવાથી માનવ અધિકારો આપતી ભાષાનો છેદ ઉડાડી દેવામાં આવ્યો.

ભારતના પ્રતિનિધિ શ્રી નરેશ પાલ ગાંગવારનું માનવું છે કે, અન્ય વૈશ્વિક કરારોને જોડીને આ કરાર અંગે વિચારવું પડશે. જેથી આંતર વિદ્ય ના થાય, ખાસ કરીને WTO (વ્યાપાર કરાર). ભારતે નાણાંકીય મદદની સાથે-સાથે ટેકનોલોજી અંગે પણ સહાયતા મળી રહેવી જોઈએ તે બાબતે ભાર મૂક્યો. UNEP ના ભતપૂર્વ નિયામક સુશ્રી ઈંગર એન્ડરસને નિરાશા વ્યક્ત કરીને કહ્યું કે લાગે છે કે INC ના હવે દરવાજા બંધ થઈ રહ્યા છે.

અંતે,

મોટા ભાગના દેશો માને છે કે (1) પ્લાસ્ટિક ઉત્પાદનની સીમા નક્કી થવી જોઈએ (2) જોખમી રસાયણો, જે પ્લાસ્ટિક ઉત્પાદનમાં વપરાય છે તેના પર પ્રતિબંધ મૂકવો જોઈએ (3) પ્લાસ્ટિક કચરાને પુનઃચક્રિત કરવો જોઈએ (4) નાણાંકીય સહાયની અગત્યતા.

પર્યાવરણ મિત્ર સંસ્થા UNEP અને UNFCCCની નિરીક્ષક સંસ્થા છે, ઉપરાંત પર્યાવરણમિત્ર સંસ્થાને UNECOSOC દ્વારા પણ સ્પેશિયલ કન્સલ્ટેટીવ સ્ટેટસનો દરજ્જો આપ્યો છે. જેથી પર્યાવરણ મિત્ર સંસ્થા વૈશ્વિક કાર્યોમાં ભાગ લઈને સ્થાનિક કક્ષાના પ્રશ્નો અને તેની ઉકેલની દિશા તરફ પ્રતિભાવો રજૂ કરે છે.

આ વર્ષે સંયુક્ત રાષ્ટ્રસંઘના ત્રણ મોટા સંમેલનોનું નિષ્ફળ રહ્યાં. (1) UN CONVENTION on BIOLOGICAL DIVERSITY (COP-16) કે જે કાલી, કોલંબિયામાં યોજાયું હતું. (2) UNFCCC

દ્વારા યોજાતી ક્લાયમેટ ચેઈન્જ કોન્ફરન્સ (COP 29) જે બાકુ(અઝરબૈજાન)માં યોજાયું હતું અને તાજેતરની INC-5 જે દક્ષિણ કોરિયાના બુસાન શહેરમાં યોજાઈ હતી. આ ત્રણેય એકબીજા સાથે સંકળાયેલ પ્રક્રિયાઓ છે, જો ફોસીલ ફ્યુલનું ઉત્પાદન ઘટશે તો પ્લાસ્ટિક ઉત્પાદન પણ ઘટશે. જો પેરિસ એગ્રીમેન્ટ સફળ થશે તો INC પણ સફળ થશે તેવી આશા રાખી શકાય.

(આ લેખ ગુજરાતી દૈનિક “નવગુજરાત સમય” ની અઠવાડિક કટાર “પર્યાવરણમિત્ર” માં સૌપ્રથમ પ્રકાશિત થયો હતો)

ઊર્જા સંરક્ષણ અને કચરા વ્યવસ્થાપન અંગે જાગૃતિ કાર્યક્રમ

તા. 19 ડિસેમ્બર 2024 નાં રોજ 60 વિદ્યાર્થીઓ સાથે ઊર્જા સંરક્ષણ અને કચરો વ્યવસ્થાપન વિષય પર કાર્યક્રમ કરવામાં આવ્યો હતો. આ કાર્યક્રમનું સંચાલન ગ્રીન કેટાલિસ્ટ સભ્યો પંકજ, પ્રિયા, લજવંતી, બિંદુ અને દેવાંગ દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું. કાર્યક્રમમાં વીજળીના વપરાશને ઘટાડવા અને જરૂરીયાત પૂરતો જ તેનો વપરાશ થાય તેના પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો. સાથે- સાથે વિદ્યાર્થીઓએ તેમના ઘરેથી નીકળતા કચરાને અલગ-અલગ વિભાજન કરી નિકાલ કરવાની પદ્ધતિ અપનાવવા સમજ પૂરી પાડી હતી. આ પદ્ધતિ દરેક સહભાગીએ પોતાના ઘરમાંથી અમલી કરવા સંમતિ આપી. કાર્યક્રમના અંતે, વિદ્યાર્થીઓએ ઊર્જા બચાવવાનો અને કુદરતી સંસાધનોની રક્ષા માટે સજાગ પ્રયાસો કરવાનો સંકલ્પ લીધો, જે તેમની પર્યાવરણના રક્ષણ માટેના પ્રતિબદ્ધતાનો સંકેત છે, જેથી આવનારી પેઢીઓ માટે પર્યાવરણીય સમસ્યાઓને હલ કરવામાં મદદ મળે.

છોટી છોટી ઑંઘોં મેં...બડે બડે સપને પર્યાવરણ મિત્ર અને સેન્ટ ઝેવિયર્સ સોશિયલ સર્વિસ સોસાયટી દ્વારા બાળદિન પર પર્યાવરણીય જાગૃતિ કાર્યક્રમ “પ્રકૃતિની પાઠશાળા” નું આયોજન

પર્યાવરણ મિત્ર અને સેન્ટ ઝેવિયર્સ સોશિયલ સર્વિસ સોસાયટી દ્વારા બાળદિન નિમિત્તે એક વિશેષ પહેલ “પ્રકૃતિની પાઠશાળા” નું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. આ ખાસ કાર્યક્રમનો ઉદ્દેશ વિદ્યાર્થીઓમાં પર્યાવરણ પ્રત્યે જાગૃતિ લાવવાનો હતો, ખાસ કરીને આપણા પર્યાવરણને સ્વચ્છ રાખવું અને કચરા વ્યવસ્થાપન અંગે માહિતીપ્રદ રમતો દ્વારા સંવાદ કરવામાં આવ્યો હતો. પર્યાવરણમિત્રની યુવા ઓર્ગેન ગ્રીન કેટાલિસ્ટના સભ્યોએ અમદાવાદના વિવિધ છ સ્થળોએ યોજાયેલ પ્રકૃતિની પાઠશાળાના આ કાર્યક્રમમાં વિવિધ પ્રવૃત્તિઓનું આયોજન કર્યું હતું. આ

કાર્યક્રમમાં ગુજરાત યુનિવર્સિટીના સેન્ટર ફોર ડેવલપમેન્ટ કમ્યુનિકેશન વિભાગના વિદ્યાર્થીઓ પણ સહભાગી થયા હતા.

કાર્યક્રમમાં નીચેની બાબતો આવરી લેવાઈ હતી. :

- સ્ટ્રીટ પ્લે જે પર્યાવરણની સંરક્ષણની મહત્વતા દર્શાવે
- ઈન્ટરેક્ટિવ રમતો, જે વિદ્યાર્થીઓને ટકાઉ જીવનશૈલી શીખવે
- કચરાનું વ્યવસ્થાપન પર કાર્યશાળા, જેમાં સૂકો કચરો અને ભીનો કચરો કેમ વર્ગીકૃત કરવો જોઈએ અને કચરાના વિવિધ ઘટકોના રિસાયકલિંગ વિશે માર્ગદર્શન આપવામાં આવ્યું.

વિદ્યાર્થીઓને કચરાનું યોગ્ય રીતે વિભાજન કરવાની રીત અને જરૂરિયાત વિષે જાણાવવામાં આવ્યું હતું, સાથે સાથે પર્યાવરણ જાળવવામાં વ્યક્તિગત યોગદાનના મહત્વ વિશે તેઓને શિક્ષિત કરવામાં આવ્યા હતા.

આ પર્યાવરણ જાગૃતિ કાર્યક્રમમાં 600થી વધુ વિદ્યાર્થીઓ ઉત્સાહપૂર્વક જોડાયા હતા. આ પ્રવૃત્તિઓએ વિદ્યાર્થીઓને પર્યાવરણના રક્ષણ માટે નાના પણ અસરકારક પગલાં લેવા માટે પ્રેરિત પણ કર્યાં. દરેક સ્થળે સેન્ટ ઝેવિયર્સ સોશિયલ સર્વિસ સોસાયટીના કાર્યકરોએ ભારે જહેમત લઈને કોમ્યુનિટી આગેવાનોના સહયોગથી આ “પ્રકૃતિની પાઠશાળા” નું આયોજન કર્યું હતું.

“બાળકો આપણા ગ્રહના ભવિષ્યના રક્ષક છે. શરૂઆતના સ્તરે પર્યાવરણ જાગૃતિ ઉભી કરવી ખૂબ જ મહત્વની છે. “પ્રકૃતિની પાઠશાળા” એ એક ટકાઉ ભવિષ્ય માટે પર્યાવરણપ્રેમી નાગરિકોને વિકસાવવાનો પ્રયાસ છે. “બાળદિનના પ્રસંગે “પ્રકૃતિની પાઠશાળા” ના આ કાર્યક્રમે બાળકો અને મોટેરાઓને માટે યાદગાર અનુભવ પૂરો પાડ્યો અને એક બહેતર, શક્તિશાળી ભવિષ્ય ઘડવામાં પર્યાવરણ શિક્ષણના મહત્વને પુનઃસંબોધિત કરવામાં સંવાદ ઊભો કરવામાં વિશેષ ભૂમિકા ભજવી.

તાપમાન ઘટાડવાના પ્રયાસોમાં વિકસિત દેશોએ ધ્યાન આપવું પડશે

મહેશ પંડ્યા

બીજા વિશ્વ યુદ્ધ પછી 1945ની સાલમાં સંયુક્ત રાષ્ટ્રસંઘ (United Nation-UN) ની રચના થઈ ત્યારથી માનવ અધિકાર, સામાજિક ન્યાય, ત્રીજા વિશ્વના દેશોને સદ્ધર કરવા, વિકાસશીલ દેશોને વિકસિત કરવા પર ધ્યાન આપવું અને તે માટે વિવિધ કલ્યાણકારી યોજનાઓ બનાવવી તેવા વિશાળ હેતુ સાથે UN કામ કરે છે. પર્યાવરણીય સંતુલિતતા જળવાઈ રહે તે માટે પણ United Nation Environmental Programme (UNEP)ની પણ રચના થઈ. એંશીના દાયકા પછી ગ્લોબલ વોર્મિંગ અને ક્લાયમેટ ચેન્જની અસરો વર્તાવવા લાગી, જેથી સંયુક્ત રાષ્ટ્રસંઘને United Nation Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) ની રચના કરવી પડી. મૂળ હેતુ તો ગ્રીન હાઉસ વાયુઓને નિયંત્રિત કરવાનો હતો. 1992માં તેની સ્થાપના થઈ અને તેનું મુખ્ય મથક જિનીવા હતું. પરંતુ 1996માં જર્મનીના બોન ખાતે તેનું વડું મથક લઈ જવામાં આવ્યું. UN ક્લાયમેટ ચેન્જ મધ્યસ્થ કાર્યાલયમાં 100થી વધારે દેશના 450 કર્મચારીઓ કામ કરે છે. વિવિધ સંસ્કૃતિ, વિભિન્ન ક્ષેત્રના નિષ્ણાતો બોન ખાતે આવેલા આ કાર્યાલયમાં કાર્યરત છે, ઓગસ્ટ 2022 થી ગ્રેનેડા દેશના શ્રી સિમોન સ્ટીલે તેના એક્ઝિક્યુટિવ સેક્રેટરી તરીકે કામ કરે છે. 1997 માં ક્યોટો ખાતે ગ્રીન હાઉસ ગેસીસ ઘટાડવા પર કરારો થયા કે જેને પરિણામે વધી રહેલા વૈશ્વિક તાપમાનમાં ઘટાડો થાય, જેમાં 198 દેશોએ હસ્તાક્ષર કર્યાં. ક્યોટો પ્રોટોકોલમાં 6 ગ્રીન હાઉસ વાયુઓ જેવા કે કાર્બન ડાયોક્સાઈડ, મિથેન, નાઈટ્રસ ઓક્સાઈડ, હાઈડ્રોક્લોરો કાર્બન, પરફ્લ્યુઓરો કાર્બન, સલ્ફર હેક્સાફ્લોરાઈડ ઘટાડવા પર જોર મૂકવામાં આવ્યું.

સંયુક્ત રાષ્ટ્રસંઘને લાગ્યું કે માત્ર ગ્રીન હાઉસ ગેસ ઘટાડવાનું પ્રયોજન અપૂરતું છે. વધતા જતા વૈશ્વિક તાપમાનને લીધે આબોહવામાં જે પરિવર્તનો આવી રહ્યાં છે અને તેની આડઅસરો થઈ રહી છે, તેના નિવારણ પર પણ કામ કરવાની આવશ્યકતા છે. કોન્ફરન્સ ઓફ પાર્ટીઝ (COP)ની દર વર્ષે (નવેમ્બર કે ડિસેમ્બર) યોજાતી હોય છે. COP-21 ની મીટિંગ ફ્રાન્સના પેરિસ ખાતે યોજાઈ ગઈ. 12 મી ડિસેમ્બર, 2015ના

રોજ પેરિસ એગ્રીમેન્ટ (લીગલી બાઈન્ડિંગ ઇન્ટરનેશનલ ટ્રીટી ઓન ક્લાયમેટ ચેન્જ) થયા. જે 196 દેશોએ સ્વીકાર્યા અને તેનો અમલ 4 નવેમ્બર, 2016 થી શરૂ થયો, જેનો મુખ્ય લક્ષ્યાંક અગાઉના પ્રી-ઈન્ડસ્ટ્રીયલ લેવલના તાપમાનથી 2 ડીગ્રી તાપમાન નીચું લાવવાનો છે. અલબત્ત, પ્રયત્ન એવા કરવા જોઈએ કે જેથી, દોઢ ડીગ્રી તાપમાન નીચું આવે.

પેરિસ એગ્રીમેન્ટ એક રીતે ઐતિહાસિક સંધિ છે, જેમાં ક્લાયમેટ ચેન્જના વિવિધ મુદ્દાઓને આવરી લેવામાં આવ્યા છે અને તે હસ્તાક્ષર કરનાર બધા દેશોને બંધનકર્તા છે. પેરિસ એગ્રીમેન્ટનો અમલ કરવા માટે સામાજિક અને આર્થિક બદલાવ લાવવા પડશે.

પેરિસ એગ્રીમેન્ટ પાંચ વર્ષના ચક્ર આધારિત ચાલશે. પેરિસ એગ્રીમેન્ટના મુખ્ય બે ઘટકો (1) મીટીંગેશન (2) એડપ્ટેશન. મિટિંગેશન એટલે ગ્રીન હાઉસ ગેસીસ ઘટાડીને તાપમાન ઘટાડવા પ્રયત્ન કરવા અને એડપ્ટેશન એટલે મોસમ પરિવર્તનને લીધે જે નુકસાન થઈ રહ્યું છે તેને ભરપાઈ કરવાની સાથે આડઅસરોને રોકવા માટે નવા-નવા વિકલ્પો અને પદ્ધતિઓ વિકસાવવી. દરેક દેશોએ આ એગ્રીમેન્ટનો ઉદ્દેશ્ય બર લાવવા માટે ક્લાયમેટ ચેઈન્જ એક્શન પ્લાન બનાવવા પડશે. જે માટે Nationally determined contributions (NDCs) દર પાંચ વર્ષે સંયુક્ત રાષ્ટ્રસંઘને સોંપવા પડશે અને દરેક NDCs માં તાપમાન ઘટાડતો કાર્યક્રમ બતાવવો પડશે. તે ઉપરાંત ક્લાયમેટ ચેઈન્જની અસરો ઓછી કરવા માટે કેવા-કેવા પ્રકારના પગલાં ભરવામાં આવશે તે બતાવવું પડશે. ક્લાયમેટ ચેઈન્જને લીધે વધારે ગરમી પડવી, વધારે ઠંડી પડવી, દરિયા કિનારે વારંવાર વાવાઝોડા આવવા, સુનામી ત્રાટકવી, અતિવૃષ્ટિ કે અનાવૃષ્ટિ થવી વગેરે અસરોને લીધે માનવજીવન અને પર્યાવરણ ગંભીર રીતે પ્રભાવિત થાય છે.

ખાસ કરીને કુદરતી સંસાધનો ઉપર નભતાં લોકોના જીવનનિર્વાહ ઉપર આનાથી ગંભીર માઠી અસરો પડે છે. માલધારીઓ, ખેડૂતો, માછીમારો, અગરિયાઓ જેવા સમુદાયોને આર્થિક અને જાનમાલનું વ્યાપક નુકસાન થાય છે.

પેરિસ એગ્રીમેન્ટ ગ્રીન હાઉસ વાયુઓનું પ્રમાણ ઘટાડવા પૂરતો મર્યાદિત ન રહેતાં પ્રભાવિત વિસ્તારો અને લોકોને કેવા

વિકલ્પો આપવા તે પણ નક્કી કરે છે, જેમકે Long-term low greenhouse gas emission development strategies (LT-LEDS) આ લોન્ગ ટર્મ સ્ટ્રેટેજી પાર પાડવા માટે એકબીજા દેશોના સહકારની જરૂર છે. ખાસ કરીને નોર્થ ગ્લોબલ તરીકે ઓળખાતા વિકસિત દેશોએ સાઉથ ગ્લોબલ (વિકાસશીલ અને અલ્પ વિકસિત) દેશોને સહકાર અને મદદ કરવાની ખાસ જરૂર છે. પેરિસ એગ્રીમેન્ટનાં ત્રણ મુખ્ય અંગો છે.

(1) નાણાકીય મદદ (2) ટેકનોલોજી અને (3) ક્ષમતાવર્ધન

વિકસિત દેશો (કે જેને પેરિસ એગ્રીમેન્ટ મુજબ એનેક્ષ-1) દ્વારા ક્લાયમેટ ફાઈનાન્સ પૂરું પાડીને તાપમાન ઘટાડવા/ધુમાડા ઘટાડવા માટે પ્રયાસો કરવા પડશે. તે ઉપરાંત નાના અને અલ્પ વિકસિત દેશોને જે માઠી અસર થઈ રહી છે તે અંગે પણ મદદ કરવી પડશે. ઉચ્ચ ટેકનોલોજી દ્વારા તાપમાન ઘટાડવાના પ્રયાસોમાં પણ વિકસિત દેશોએ ધ્યાન આપવું પડશે. સાઉથ ગ્લોબલ દેશોના લોકો પાસે ક્લાયમેટ ચેઈન્જની અસરોને પહોંચી વળવા માટે પૂરતું ક્ષમતાવર્ધન નથી. રીસર્ચ અને ડેવલોપમેન્ટ અને તાલીમો દ્વારા મદદ કરવી પડશે.

પેરિસ એગ્રીમેન્ટ દ્વારા ગ્રીન ગ્લોબલ ફંડ ઊભું કરવામાં આવ્યું છે. જેમાં વિકસિત દેશોએ ફાળો આપવાનો છે. જે ફંડનો ઉપયોગ વિકાસશીલ અને અલ્પવિકસિત દેશો ગ્રીન હાઉસ ગેસ ઘટાડવા તેમજ ક્લાયમેટ ચેઈન્જની અસરોને ઓછી કરવા જે વિકલ્પો માટે વપરાશે જેમ કે દરિયાનું ધોવાણ અને ખારાશ અટકાવવી, ખેતી પાકોમાં બદલાવ લાવવો, મોસમ પરિવર્તનને અનુકૂળ રહેવાણ બનાવવા વગેરે જેવાં કામોમાં ગ્રીન ગ્લોબલ ફંડનો ઉપયોગ કરવો.

પેરિસ એગ્રીમેન્ટનો અમલ કરાવવા માટે સ્વૈચ્છિક સંગઠનોનું યોગદાન ખૂબ મહત્વનું છે. ક્લાયમેટ એક્શન નેટવર્ક, ક્લાયમેટ જસ્ટિસ નેટવર્ક, ઈન્ડિજિનીયસ પીપલ્સ નેટવર્ક, યુથ એન્ડ વિમેન્સ સંગઠનો બન્યા છે, જે યોગ્ય દબાણ અને લોક-પેરવીના માધ્યમથી પેરિસ એગ્રીમેન્ટમાં અસરકારક અમલ કરવામાં મહત્વનો ફાળો આપે છે. દા.ત. દરિયાકાંઠે આવેલા નાના દેશો તેમજ ટાપુઓ પર જે નુકસાન થઈ રહ્યું છે, તેના માટે લોસ એન્ડ ડેમેજ નામનું અલાયદા ફંડ ઊભું કરવામાં આવ્યું. જે ફંડ થકી જે જાનમાલનું નુકસાન થઈ રહ્યું છે તે ભરપાઈ કરવામાં મદદરૂપ થશે. ગત વર્ષે COP-28 યુ.એ.ઈ.માં દુબઈ ખાતે યોજાઈ હતી તેમાં ફોસાઈલ ફ્યુઅલ (અશિમભૂત ઈંધણ) ઘટાડવા પર સંમતિ થઈ.

COP-29 આ વર્ષે અજેરબૈજાન દેશની રાજધાની બાકુ શહેરમાં 11 નવેમ્બર 2024 થી 22 નવેમ્બર 2024 દરમિયાન યોજાયું જેમાં હસ્તાક્ષર કરનાર દેશોએ તેમણે રજૂ કરેલા એક્શન પ્લાનમાં શું પ્રગતિ થઈ અને ભવિષ્યનું આયોજન શું છે તે અંગે રજૂ

કરવાનું હતું. આશા હતી કે પેરિસ એગ્રીમેન્ટમાં નક્કી થયેલા લક્ષ્યાંકો પાર પડવાની દિશામાં આગળ વધાશે. આ વખતની પરિષદ કાર્યક્રમની દ્રષ્ટિએ મંદ રહી પણ યાદગાર બની રહી. અમેરિકાના રાષ્ટ્રપ્રમુખ તરીકે શ્રી ડોનાલ્ડ ટ્રમ્પ વિજેતા બન્યા છે, જેને લીધે વિશ્વના દેશોને આશંકા છે કે આ વખતે ટ્રમ્પનું સ્ટેન્ડ તેમના અગાઉના કાર્યકાળ જેવું જ હશે કે બદલાશે ?

COP-29 માં ત્રણ પ્રકારની મુખ્ય ચર્ચાઓ થઈ (૧) 1997 માં થયેલા ક્યોટો પ્રોટોકોલની પ્રગતિ અને તેને માટે જોઈતાં નાણાં (૨) પેરિસ એગ્રીમેન્ટની કામગીરી (ગ્લોબલ સ્ટોક ટેક – GST) નું વિહંગાવલોકન (૩) સર્વાંગી રીતે ક્લાયમેટ ચેઈન્જના પ્રશ્નો ઉકેલવા માટે જરૂર પડતાં નાણાંની ઉપલબ્ધિ.

COP-29 નો આ વખતનો એજન્ડા જ ક્લાયમેટ ફાઈનાન્સ હતો પરંતુ, ધનિક દેશો આ બાબતને અવગણવા માગતા હતા. ધનિક દેશો જે ગ્લોબલ નોર્થ કે વિકસિત દેશો તરીકે ઓળખાય છે, UNFCCC (યુનાઈટેડ નેશન ફ્રેમ વર્ક કન્વેન્શન ઓન ક્લાયમેટ ચેન્જ) એ આ ધનિક દેશોને એનેક્સ-1 ની યાદીમાં મૂક્યા છે. આવા દેશોની સંખ્યા 43 છે ધનિક દેશો પેરિસ એગ્રીમેન્ટમાં થયેલી કામગીરી ગ્લોબલ સ્ટોક ટેક (GST) ઉપર ચર્ચા કરવા માગતા હતા અને ન્યુ ક્લેક્ટિવ ક્વોન્ટિફાઈડ ગોલ (NCQG) પર વિશેષ ચર્ચા કરવા માગતા હતા.

વિકાસશીલ દેશો (ભારત, બ્રાઝિલ, ચીન, દક્ષિણ આફ્રિકા વગેરે) ના મંડળની માંગણી હતી કે જ્યાં સુધી અમને ગ્રીન ગ્લોબલ ફંડ નહીં મળે ત્યાં સુધી અમે ક્યોટો પ્રોટોકોલ, પેરિસ એગ્રીમેન્ટ કે નેશનલ એક્શન પ્લાન પર અસરકારક કામગીરી નહીં કરી શકીએ, એટલે પહેલાં પૈસા આપો, પછી ગ્લોબલ સ્ટોક ટેક (GST)નું મૂલ્યાંકન કરો.

નાના ટાપુઓના બનેલા સમૂહનું કહેવું હતું કે એડપ્ટેશન અને લોસ એન્ડ ડેમેજ માટે જ્યાં સુધી નાણાંની સગવડ નહીં થાય ત્યાં સુધી અમારે ક્લાયમેટ ચેન્જની અસરોનો સામનો કરવો જ પડશે. તદુપરાંત LDC (અલ્પ વિકસિત દેશોનો સમૂહ)ની માંગણી હતી કે નાણાકીય સહાય નહીં મળે ત્યાં સુધી ગરીબ દેશના લોકો મરતા જ રહેવાના અને એટલે જ ક્લાયમેટ એક્શન નેટવર્ક (CAN) દ્વારા COP દરમિયાન પ્રકાશિત ન્યુઝ લેટરનું રસપ્રદ મથાળું જોવા મળ્યું “Finance Climate Action, Not Genocide” તેનો ભાવાર્થ એવો થશે કે જો નાણાકીય મદદ નહીં મળે તો વિશ્વ સામૂહિક હત્યામાં ધકેલાઈ જશે.

COP-29માં આ વખતે ભારત ચર્યામાં રહ્યું. દર વર્ષે કોન્ફરન્સના પરિસરમાં ભારતનું પેવેલિયન આકર્ષક રીતે સજાવવામાં આવતું હતું. આ બાબતે આ વર્ષે વિશ્વના દેશોને અને લોકોને કુતૂહલ અને આશ્ચર્ય થયું કે ભારતનું પેવેલિયન કેમ નથી ? અલબત્ત, પેવેલિયન નહીં બનાવવા પાછળનાં સત્તાવાર કારણો ભારત સરકારે આપ્યાં નથી. એક પત્રકારને મુલાકાત આપીને સચિવ સુશ્રી લીનાબહેને કહ્યું કે પેવેલિયન કરવાથી સાઈડ ઈવેન્ટ્સ યોજાવી પડે છે. જેને લીધે “નેગોશિયેશન” માં ધ્યાન આપી શકાતું નથી. તેમની આ દલીલ ગળે ઉતરે તેવી નથી. ઈન્ડોનેશિયા, ફિલિપાઈન્સ, થાઈલેન્ડ, પાકિસ્તાન અને બાંગ્લાદેશ જેવા દેશો પેવેલિયન યોજીને જુદા-જુદા વિષયો પર સાઈડ ઈવેન્ટ્સ યોજીને પોતાના દેશ દ્વારા કરવામાં આવતી પ્રવૃત્તિઓની ઝાંખી કરાવે છે. પરિષદમાં ભાગ લેનાર લોકો પોતાની સાઈડ ઈવેન્ટ્સમાં હાજરી આપે તે માટે યા-નાસ્તા અને ભેટ-સોગાદો પણ આપતા હોય છે.

અલ્પ વિકસિત દેશોને ભારતનો સધિયારો મળી રહે તેમ તેઓ ઈચ્છતા હોય છે. પરંતુ આ પરિષદમાં ભારતના વડાપ્રધાન કે એક તરફ નાઈજિરિયામાં ભારતના વડાપ્રધાનને સર્વોચ્ચ ખિતાબથી નવાજવામાં આવે છે, બીજી તરફ નાઈજિરિયાના પર્યાવરણ મંત્રી બાલારાવે અબ્બાસ લાવાલ કહે છે કે ભારત અને ચીન હવે વિકસિત દેશોની યાદીમાં આવે છે. ભારત, ચીને ગ્રીન ગ્લોબલ ઈંડ ન લેવું જોઈએ ઉપરાંત તેમણે નાના દેશોને મદદ કરવી જોઈએ.

આ વખતે 100 ટ્રિલિયન ડોલરનો ગોલ નક્કી કરવા દબાણ થઈ રહ્યું છે પરંતુ, UNFCCCના એડપ્ટેશન ઈંડના સત્તાવાર પ્રવક્તા મિક્કો ઓલીકિનેન કહે છે કે 16 નવેમ્બર, 2024 સુધીમાં 1/6 (એક સપ્ટેમ્થ) ભાગના નાણાં જ ભેગા થયા છે. મિક્કો વધુમાં કહે છે કે ગ્લાસગો ખાતે મળેલા કોપમાં તો એડપ્ટેશનના પૈસા 2025 સુધીમાં ઉબલ કરવાનું નક્કી થયું હતું, પરંતુ આ બધું ભૂલાઈ ગયું છે. ખરેખર તો 200-400 બિલિયન ડોલર ઈંડની જરૂર છે. પરંતુ માત્ર 10% ઈંડ જ મળ્યું છે. આ નાણાં એ ખૂબ જ મોટો પડકાર છે. ધી એડપ્ટેશન ગેપ રીપોર્ટ – 2024 અનુસાર દર વર્ષે 187-359 બિલિયન ડોલર નાણાંની ગેપ રહે છે. ગ્લાસગો પરિષદમાં વિકસિત દેશોએ એડપ્ટેશન ઈંડ ઉબલ કરીને વિકાસશીલ અને અલ્પ વિકસિત દેશોને 2025 સુધી નાણાં આપવાની વાત કરી હતી. 2018ની સાપેક્ષે એડપ્ટેશન ઈંડ 19 બિલિયન ડોલરની જરૂરિયાત હતી અને 2025 સુધીમાં 38 બિલિયન ડોલરની જરૂરિયાત છે. હજુ સુધી આ ઈંડની પૂરતી થઈ નથી, જેથી દેશો એ નક્કી કરેલા લક્ષ્યાંકો પૂરા થાય તેવું લાગતું નથી. ધી એડપ્ટેશન ઈંડ રીપોર્ટ કહે છે કે ઈન્ટરનેશનલ પબ્લિક એડપ્ટેશન ફાઈનાન્સ દ્વારા 2021માં દેશોને 22 બિલિયન ડોલર મળેલા,

વન અને પર્યાવરણ મંત્રાલય સંભાળતા કેબિનેટ કક્ષાના પ્રધાન પણ ન આવ્યા. દરેક પરિષદમાં કેબિનેટ પ્રધાનની હાજરી અચૂક હોય જ છે. ભારતની સૂચક ગેરહાજરીની સમગ્ર વિશ્વ એ નોંધ લીધી.

ભારતના રાજ્ય કક્ષાના પ્રધાન શ્રી કીર્તિ વર્ધમાન સિંઘે કહ્યું કે આ વખતની પરિષદ નાણાંકીય બાબતો પર છે. એટલે ન્યુ ક્લેક્ટિવ ક્વોન્ટિફાઈડ ગોલ (NCQG) પર પણ નાણાંકીય બાબતોની જ ચર્યા થવી જોઈએ. તેમણે કહ્યું કે ક્લાયમેટ ચેઈન્જ અંગે પગલાં ભરવામાં વિકાસશીલ દેશો પર મહત્તમ બોજ પડે છે. એટલે નાણાંની મદદની જરૂર છે. તેમણે વધુમાં એમ પણ કહ્યું કે ફોસાઈલ ફ્યુઅલ (કોલસા) માંથી રીન્યુએબલ એનર્જી તરફ વળતા જસ્ટ ટ્રાન્ઝિશન અંગે પણ નાણાંની જરૂર છે. ભારતને 2030 સુધીમાં પેરિસ એગ્રીમેન્ટમાં રજૂ કરેલા NDC (નેશનલ ડીટર્મિનેશન કન્ટ્રીબ્યુશન) એટલે કે સરકારે ક્લાયમેટ ચેઈન્જને નાથવા અને તેના ઉપાયો શોધવા રજૂ કરેલા એક્શન પ્લાનને પરિપૂર્ણ કરવા 2.5 ટ્રિલિયન અમેરિકન ડોલર જેટલા નાણાંની આવશ્યકતા છે.

જ્યારે 2022માં 28 બિલિયન ડોલર મળ્યા તેમ છતાં 38 બિલિયન ડોલરની ઘટ છે. 300 મિલિયન ડોલરની સામે માત્ર જો 61 મિલિયન ડોલર મળ્યા હોય તે બહુ મોટી મશ્કરી છે. વિકસિત દેશો તેમણે આપેલાં વચનને ભૂલી ગયા છે.

દુબઈ (UAE) ખાતે યોજાયેલી COP-28 માં 90 હજાર લોકોએ હાજરી આપી હતી. જ્યારે COP-29 બાકુ ખાતે 40,000 લોકો જ આવ્યાનો અંદાજ છે. વિશ્વના અગ્રણી દેશોના નેતાઓની ગેરહાજરી સૂચક છે. દર વર્ષની જેમ આ વખતે ક્લાયમેટ ચેઈન્જ સિવાયના પ્રદર્શનો, દેખાવો યોજવા પર પ્રતિબંધ હતો. ઈઝરાયલ અને રશિયાના યુદ્ધને લગતા કોઈ દેખાવો કરવા દેવામાં આવ્યા ન હતા.

આ વખતની મુખ્ય માંગણી જ નાણાંકીય સહાયની હતી. વર્ષે એક મિલિયન ડોલર નહીં, પરંતુ, 1 ટ્રિલિયન ડોલરની જરૂર છે. ઉપરાંત, અલ્પ વિકસિત દેશો અને વિકાસશીલ દેશોની (ભારત સહિત) માંગણી છે કે અમારે ગ્રાન્ટ જોઈએ છે લોન નહીં. EU સહિતના દેશો માને છે કે આ નાણાં પબ્લિક ઈંડમાંથી ઊભા કરો જ્યારે, અલ્પ વિકસિત દેશો અને ભારત સહિતના દેશો માને છે કે અમારે સીધી વિકસિત દેશો પાસેથી મદદ જોઈએ છે. આશા રાખીએ કે, NCQG ન્યુ ક્લેક્ટિવ ક્વોન્ટિફાઈડ ગોલમાં ખૂબ મહત્વાકાંક્ષી લક્ષ્યાંકો નાણાંકીય મદદ સાથે ગોઠવાય.

(આ લેખ ગુજરાતી દૈનિક “નવગુજરાત સમય” ની અઠવાડિક કટાર ‘પર્યાવરણમિત્ર’ માં સૌપ્રથમ પ્રકાશિત થયો હતો)

GREEN CATALYST

Nurturing Youth for Environment Protection

An initiative by ParyavaranMitra

ગ્રીન કેટાલિસ્ટ પ્રવૃત્તિઓ

પર્યાવરણ મિત્રના ગ્રીન કેટાલિસ્ટ કાર્યક્રમ અંતર્ગત નવેમ્બર- ડિસેમ્બર મહિના દરમિયાન નીચેની પ્રવૃત્તિઓ કરવામાં આવી હતી

ગ્રીન કેટાલિસ્ટ ક્ષમતાવર્ધન તાલીમ કાર્યક્રમો

“કચરાની કહાની” : કચરા વ્યવસ્થાપન અંગે તાલીમ કાર્યક્રમ :

11 નવેમ્બર 2024

અમદાવાદ શહેરમાં મ્યુનિસિપલ સોલિડ વેસ્ટ (MSW) વ્યવસ્થાપન એ શહેરી જીવનનો એક મહત્વપૂર્ણ ભાગ બની ગયું છે. શહેરનો વિસ્તાર વધી રહ્યો છે સાથોસાથ શહેરમાં વસવાટ કરતા લોકોની સંખ્યા વધી રહી છે અને આ સાથે જ ઉત્પન્ન થતાં કચરાની માત્રા અને તેની અસર વધતી રહી છે. શહેરમાં દરરોજ અંદાજે 4,000 ટનથી વધુ કચરો ઉત્પન્ન થાય છે, જેમાં મોટેભાગે ઘરમાંથી નીકળતો કચરો, વર્ષલો ખોરાક, પ્લાસ્ટિક અને અન્ય બિનજરૂરી સામગ્રીઓનો સમાવેશ થાય છે. આ કચરો મોટા ભાગે ઘરો, બજારો, જમણવાર વિસ્તારો અને વાણિજ્યિક ક્ષેત્રમાંથી નીકળે છે.

અમદાવાદ મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન (AMC) કચરાના વ્યવસ્થાપન માટે ઘણી મહત્વપૂર્ણ પહેલો અપનાવી છે. કચરાને વર્ગીકૃત રીતે એકઠો કરવા માટે અલગ-અલગ કચરાપેટીઓ વિતરીત કરવામાં આવી છે, જેમ કે ભીનો કચરો અને સૂકો કચરો એકત્ર કરવા ગ્રીન અને બ્લૂ રંગના ડસ્ટબિન રખાય છે. આ ઉપરાંત,

અમદાવાદમાં કચરો રિસાયકલ કરવા અને કમ્પોસ્ટિંગ માટેની શરૂઆત થઈ છે. ખાસ કરીને બાગબગીચામાંથી નીકળતો કચરો અને ઘરમાંથી નીકળતા જૈવિક કચરા માટે કમ્પોસ્ટિંગ પ્રોગ્રામ દ્વારા ખાતર બનાવવામાં આવે છે. રિસાયકલિંગ માટે, પ્લાસ્ટિક,

કાગળ અને કાચ જેવી સામગ્રીને એકત્ર કરીને રિસાયકલિંગ મથકો પર મોકલવામાં આવે છે.

અમદાવાદ શહેરમાં મ્યુનિસિપલ સોલિડ વેસ્ટ મેનેજમેન્ટમાં ઘણાં પડકારો છે, જેમકે કચરાની વધી રહેલી માત્રા, પ્લાસ્ટિકના ઉપયોગની વધતી વૃત્તિ અને સામાન્ય જનજાગૃતિનો અભાવ. આ સમસ્યાઓને ઉકેલવા માટે પ્રેરણા, સંશોધન અને નવી ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ જરૂરી છે. આ ઉપરાંત, કચરો વ્યવસ્થાપન માટે શહેરમાં વધુ જાગૃતિ અભિયાન શરૂ કરવાનો, લોકોના અભિગમમાં પરિવર્તન લાવવાનો અને સરકાર અને નાગરિકો વચ્ચે વધુ સંકલન પર ધ્યાન આપવાની જરૂર છે.

ગ્રીન કેટાલિસ્ટ સભ્યો માટે કચરાના વ્યવસ્થાપન અંગે ક્ષમતાવર્ધન તાલીમ કાર્યક્રમનું આયોજન 11 નવેમ્બરના રોજ કરવામાં આવ્યું હતું. જેમાં 20 સહભાગીઓએ કચરાના વ્યવસ્થાપનના પ્રશ્ન અંગે વિસ્તૃત જાણકારી મેળવી. આ સ્થિતિમાં યુવાનો આ મુદ્દે વધુ જાણકારી મેળવે અને કચરા વ્યવસ્થાપન અંગે સમુદાયમાં જાગૃતિ કાર્યક્રમોનું આયોજન કરે તે હેતુથી આ તાલીમ કાર્યક્રમ આયોજિત કરાયો હતો.

આ કાર્યક્રમમાં નેપ્રા સાથે કાર્યરત નિષ્ણાત સુશ્રી સોનાલી બિરકા અને સિનિયર ગ્રીન કેટાલિસ્ટ સભ્ય સુશ્રી દ્રષ્ટિ ઓઝાએ

સહભાગીઓને ક્યારા વ્યવસ્થાપન અંગે વિસ્તૃત સમજ આપી હતી. સહભાગીઓએ આ મુદ્દે એક શેરી નાટક તૈયાર કર્યું હતું. આ ઉપરાંત, બાળદિન નિમિત્તે સમુદાયમાં જાગૃતિ કાર્યક્રમો માટે જૂથ પ્રમાણે તૈયારી કરી હતી.

પર્યાવરણીય પડકારો અંગે તાલીમ કાર્યક્રમ : 10 ડિસેમ્બર 2024

ક્વાર્ટમેટ કાઈસિસ, એટલે કે પર્યાવરણીય સંકટ, આજે સમગ્ર વિશ્વ માટે એક ગંભીર ચિંતાનો વિષય બની ગયું છે. વૈશ્વિક ગરમી અને હવામાનના અસંતુલનના કારણે, વિજ્ઞાનીઓએ આ સંકટને એક મોટો ખતરો ગણાવવો શરૂ કરી દીધો છે. મુખ્યત્વે, ફોસિલ ઈંધણના બર્નિંગ (કોઈલ, તેલ, ગેસ) થી કાર્બન

ડાયઓક્સાઈડ અને મિથેન જેવા ગેસોનું ઉત્સર્જન થાય છે, જેના કારણે ભૂમિનું તાપમાન વધે છે અને ગ્લોબલ વોર્મિંગ થાય છે. આ વધતી ગરમીના કારણે દરિયાનું સ્તર વધી રહ્યું છે, દુષ્કાળ અને ભારે વરસાદના પરિણામે વિસ્ફોટક બદલાવ આવે છે અને પ્રાકૃતિક આપત્તિઓ, જેમ કે ભૂકંપ, બાદલ ફાટવું, અને સિક્કોન કે ચક્રવાતને કારણે ધરતી પર વધુ નુકસાન થાય છે.

આ સંકટના નિવારણ માટે દુનિયાની સરકારોએ વૈશ્વિક સ્તરે સંકલિત પ્રયાસો શરૂ કર્યા છે, જેમ કે 2015નો પેરિસ એગ્રીમેન્ટ. ક્વાર્ટમેટ કાઈસિસનો ઉકેલ આપણા સૌના પ્રયાસો પર આધાર રાખે છે, આજે કરેલ કાર્યથી ભવિષ્ય માટે એક ટકાઉ અને

સરકારેબલ પર્યાવરણ બનાવી શકાય છે.

આ જ વિષયને કેન્દ્રમાં રાખીને 80 સહભાગીઓ સાથે પર્યાવરણીય પડકારો અંગે ગ્રીન કેટાલિસ્ટ સભ્યો માટે તાલીમ કાર્યક્રમ આયોજિત કરવામાં આવ્યો હતો જેમાં એલ. જે. યુનિવર્સિટીના વિદ્યાર્થીઓ ઉપરાંત શ્રી એમ. એન. શુક્લ એજ્યુકેશન ઇન્સ્ટિટ્યૂટના વિદ્યાર્થીઓ સહભાગી બન્યા હતા. આ કાર્યક્રમમાં વર્તમાન પર્યાવરણીય પડકારો અંગે માહિતી આપવામાં આવી - ક્લાયમેટ ચેઈન્જની અસરો, કચરાનું વ્યવસ્થાપન અને પ્રદૂષણની આરોગ્ય પરની અસર અંગે ઉદાહરણો સહિત વિસ્તૃત વાત કરવામાં આવી હતી. સાથોસાથ વૈશ્વિક અને સ્થાનિક સ્તરે આ મુદ્દે કેવી પરિસ્થિતિ છે તે અંગે નિષ્ણાતોએ માહિતી આપી. શ્રી એમ. એન. શુક્લ એજ્યુકેશન ઇન્સ્ટિટ્યૂટના પ્રિન્સિપાલ ડૉ. સંજય ઠાકરે સહભાગીઓને પર્યાવરણીય શિક્ષણનું મહત્વ સમજાવ્યું. પર્યાવરણમિત્રના નિયામક મહેશ પંડ્યાએ આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરે ક્લાયમેટ ચેઈન્જના મુદ્દે થઈ રહેલા પ્રયાસોની વાત કરી.

જૈવ વિવિધતાનું મહત્વ અંગે તાલીમ કાર્યક્રમ : 11 ડિસેમ્બર 2024 :

પર્યાવરણના ટ્રિફિકોણથી વિવિધ ક્ષેત્રોમાં સશક્ત બદલાવ માટેના પ્રયાસોના ભાગરૂપે ગ્રીન કેટાલિસ્ટ સભ્યો સાથે તાલીમ કાર્યક્રમ થયો જેમાં જુદી જુદી 16 કોલેજમાંથી 39 વિદ્યાર્થીઓ સહભાગી બન્યા હતા. જૈવ વિવિધતાના નિરીક્ષણ થકી શહેરી વિસ્તારોના પર્યાવરણીય મુદ્દાઓ સમજાવા અને પોતાની

આસપાસની સ્થિતિ સાથે તેનું જોડાણ કરીને પર્યાવરણ રક્ષાનું મહત્વ સમજાવવા માટે આ કાર્યક્રમ યોજાયો હતો. આ તાલીમ કાર્યક્રમમાં કચરાનું વ્યવસ્થાપન, જૈવ વિવિધતા અને ઉર્જા બચાવ પર

માહિતી આપવામાં આવી હતી. આ કાર્યક્રમનો હેતુ સભ્યો પર્યાવરણીય સંદેશાઓ વ્યાખ્યાયિત કરતા શીખે તે પણ હતો.

આ તાલીમ કાર્યક્રમમાં યુવાઓમાં પ્રકૃતિની સમજ કેળવાય અને તેની રક્ષાનું મહત્વ સમજાય તે હેતુથી થલતેજ સ્થિત સરદાર પટેલ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ઇકોનોમિક એન્ડ સોશિયલ રિસર્ચના કેમ્પસ ખાતે પ્રકૃતિ વોક અને બર્ડ વોચ (પક્ષીઓની ઓળખ) ની પ્રવૃત્તિ

કરવામાં આવી હતી. બર્ડ વોચ દરમ્યાન કેમ્પસમાં 9 જેટલી પક્ષીઓની પ્રજાતિઓ ઓળખી શકાઈ હતી જેમાં નીલકંઠ, પર્પલ સનબર્ડ, બ્લેક ડ્રોંગ, કોપરસ્મિથ, બારબેટ, વ્હાઈટ-થ્રોટેડ કિંગફિશર, રેડ-વેટેલ્ડ લોપવિંગ, ગ્રીન બી-ઈટર, સ્પોટેડ ડવ વગેરે પક્ષીઓની

ઓળખ થઈ હતી. પ્રકૃતિ વોક અને બર્ડ વોચ અંગે થયેલ અનુભવ અંગે જૂથ ચર્ચા કરવામાં આવી જેથી જુદી-જુદી કોલેજના

વિદ્યાર્થીઓની અરસપરસ ઓળખ અને જોડાણ વધું જેનાથી ભવિષ્યની પ્રવૃત્તિઓ સાથે કરી શકાય.

નવી ગ્રીન કેટાલિસ્ટ ટીમને પ્રોત્સાહન મળે તે માટે અગાઉની ગ્રીન કેટાલિસ્ટ ટીમ દ્વારા થયેલ પ્રયાસોની મહત્વની પ્રવૃત્તિઓ અને સિદ્ધિઓ વિષે વાત કરવામાં આવી. સહભાગી ગ્રીન કેટાલિસ્ટ સભ્યોએ ચાર્ટ પેપર થકી જૂથવર્ક કર્યું જેમાં ઉર્જા બચાવ, કચરાનું વ્યવસ્થાપન, જૈવિક કૃષિ વગેરે મુદ્દાઓને લઈ વિવિધ અસરકારક પ્રવૃત્તિઓનું આયોજન કરવામાં આવ્યું.

શૈક્ષણિક ફિલ્ડ ટ્રીપ : 21 - 22 ડિસેમ્બર 2024 :

ગ્રીન કેટાલિસ્ટ ટીમના ક્ષમતાવર્ધન માટે પર્યાવરણીય શૈક્ષણિક ફિલ્ડ ટ્રીપનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું જેમાં

ઇલેક્ટ્રોનિક વેસ્ટ અને બાયો મેડિકલ વેસ્ટ ડિસ્પોઝલ ફેસીલીટીના ઔદ્યોગિક એકમોની મુલાકાત, પર્યાવરણ સુરક્ષા માટે કાયદાઓનું મહત્વ સંદર્ભે તાલીમ કરવામાં આવી હતી. ટ્રીપ દરમિયાન પ્રાકૃતિક સંસાધનોને સમજવા મેશ્વો ડેમ અને પોળો ફોરેસ્ટની મુલાકાત પણ આવરી લેવામાં આવી હતી. આ પર્યાવરણીય શૈક્ષણિક ફિલ્ડ ટ્રીપમાં જુદી જુદી 14 કોલેજના 40 વિદ્યાર્થીઓ જોડાયા હતા.

ઇલેક્ટ્રોનિક વેસ્ટ (e-waste) અને બાયો મેડિકલ વેસ્ટ (biomedical waste)ની ડિસ્પોઝલ ફેસીલીટી એકમની મુલાકાત :

આ એકમની મુલાકાતનો હેતુ ડિસ્પોઝલ ફેસીલીટીના સંચાલન માટેની વ્યવસ્થા અને ટેકનોલોજી સમજવાનો હતો કારણ કે આ બંને પ્રકારના વેસ્ટનું યોગ્ય રીતે નિકાલ કરવું એ પર્યાવરણ અને માનવ સ્વાસ્થ્ય માટે મહત્વપૂર્ણ છે. ઇલેક્ટ્રોનિક વેસ્ટ (E-waste) ડિસ્પોઝલ એકમની મુલાકાત દરમિયાન ઇલેક્ટ્રોનિક ઉપકરણોને

એકત્રિત કરી વિવિધ મશીનો અને ટેકનોલોજી દ્વારા તેના નિકાલની પ્રક્રિયા સમજવામાં આવી જેમાં ખાસ કરીને ઉપકરણોમાં રહેલ ઉપયોગી ઘટકોને અલગ કરી કાચો માલ જેવો કે, ચિપ્સ, નિકોલ, કોપર તેમજ અન્ય મેટલ્સ વગેરે બિન ઉપયોગી વેસ્ટમાંથી અલગ કરી ફરીથી ઉપયોગ માટે રિસાયકલ કરવા અંગે સમજ મેળવવામાં આવી.

બાયો મેડિકલ વેસ્ટ (Biomedical Waste) ડિસ્પોઝલ એકમની મુલાકાત દરમિયાન હોસ્પિટલોમાંથી દર્દીઓના સારવાર દરમિયાન નીકળતો વેસ્ટ એકત્રિત કરવાની પદ્ધતિ, વેસ્ટને વિવિધ કેટેગરીઝમાં વિભાજિત કરવાની પ્રક્રિયા, વેસ્ટને યોગ્ય તાપમાન અને સ્વચ્છતા સાથે સંગ્રહ કરી તેનો ઇન્સેનેરેશન કરી નિકાલ કરવાની પ્રક્રિયા સમજવામાં આવી. આ પ્રકારના વેસ્ટના સંગ્રહ અને નિકાલ માટે કાનૂની અને સ્વચ્છતા માટેના નિયમો વિષે માહિતગાર થયા.

બંને એકમોની મુલાકાત કર્યાબાદ એકમના સંચાલક દ્વારા એકમમાં પર્યાવરણને અનુકુળ વ્યવસ્થા રાખી કેવી રીતે કામગીરી કરવામાં આવે છે, એકમમાં કચરો ઘટાડવા માટે ઉપયોગમાં લેવાતી પદ્ધતિઓ વિષે સમજ આપવામાં આવી. તેઓએ પર્યાવરણને નુકસાન કર્યા વગર એકમને કાર્યક્ષમતાપૂર્વક કેવી રીતે ચલાવી શકે તે બાબતે સમજ આપી.

મેશ્વો ડેમની મુલાકાત : મેશ્વો ડેમની મુલાકાત લીધી, જેનાથી પાણીના સંગ્રહ અને જાળવણીનું જીવંત ઉદાહરણ જોવા મળ્યું. ડેમો કઈ રીતે પાણી સંસાધનોના સંચાલનમાં યોગદાન આપે છે તે સમજાયું. કેવી રીતે એક ડેમ પાણીનો સંગ્રહ, સિંચાઈ, અને વિદ્યુત ઉત્પાદન માટે મહત્વનું છે તે બાબત સમજી શકાઈ. આ મુલાકાત પાણીના સંસાધનોનું સંરક્ષણ, વિતરણ, અને ઉપયોગ સમજવામાં

ખૂબ મહત્વની રહી. ડેમોની કૃષિ, રોજગારી અને સ્થાનિક સમુદાય પર શું અસર પડે છે તે અંગે ચર્ચા કરવામાં આવી. આ પ્રકારની મુલાકાત વિદ્યાર્થીઓને વધુ વ્યવહારુ અને કાર્યક્ષમ પર્યાવરણીય શિક્ષણમાં મદદરૂપ થશે.

પર્યાવરણ જાળવણી માટે કાયદાઓનો ઉપયોગ અને મહત્વ વિષે વક્તવ્ય: વિવિધ પર્યાવરણ કાયદાઓ અને તે કેવી રીતે સંસાધનોની બચત અને પર્યાવરણની જાળવણી તથા સુરક્ષા માટે ભૂમિકા રહેલી છે તે વિશે ચર્ચા કરવામાં આવી. જનસમુદાય

પર્યાવરણીય સુરક્ષા માટે કાયદાઓનો ઉપયોગ કેવી રીતે કરી શકે, કાયદાકીય બાબતોના અમલીકરણ માટે શું કરી શકાય વગેરે બાબતો સમજાવવામાં આવી.

પોળો ફરિસ્ટ ટ્રેકિંગ અને બર્ડ વોચિંગ : કુદરતી સંસાધનોની સાથે- સાથે જૈવ વિવિધતા અને જંગલના મહત્વને

સમજવા બાબતે વિજયનગર ખાતે આવેલ પોળોના જંગલની મુલાકાત કરવામાં આવી જ્યાં વિદ્યાર્થીઓને એક ટૂંકા ટ્રેક પર લઈ જવામાં આવ્યા આ ટ્રેક દરમિયાન આ વિસ્તારમાં રહેતી વિવિધ પક્ષીઓની પ્રજાતિઓ વિષે માહિતગાર થયા તથા વૃક્ષોની મહત્વતા વિષે સમજવાનો પ્રયાસ થયો. આ ટ્રેકિંગ અનુભવથી કુદરત સાથેનું સંતુલન અને જંગલોની સુરક્ષા કરવાની મહત્વતા સમજવામાં આવી. આ મુલાકાતમાં એ પણ જોવા મળ્યું કે, કેટલાય લોકો પોળો ફરિસ્ટમાં ટ્રેકિંગ માટે આવીને ખાણીપીણી માટે સાથે લાવેલ વસ્તુઓના પ્લાસ્ટિક વેસ્ટ ગમેત્યા નાખી સ્થળને પ્રદૂષિત કરે છે અને કુદરતને નુકસાન પહોંચાડે છે. ગ્રીન કે કેટાલિસ્ટ ટીમે આ વિસ્તારને મુલાકાત દરમિયાન કચરો એકત્રિત કરીને 'ઓન ધ સ્પોટ ક્લીન ડ્રાઈવ' કરી હતી.

પર્યાવરણીય શૈક્ષણિક ફિલ્ડ ટ્રીપ દરમિયાન વિદ્યાર્થીઓને પર્યાવરણ વિષે ઊંડી સમજ વિકસાવવા અને તેની રક્ષા કરવા માટે વિવિધ પ્રયત્નો અંગે જાણવા, શીખવા મળ્યું. કચરાના વસ્થાપનની ક્રિયાથી લઈ પર્યાવરણીય સંરક્ષણ માટેના કાયદાઓ અંગે વિસ્તૃત સમજ બની. પર્યાવરણની જાળવણી અને જાગૃતિ માટે યુવાઓનું યોગદાન શું હોઈ શકે તે વિષે સમજ કેળવાઈ.

શાળા-કોલેજોમાં યોજાયેલા પર્યાવરણીય જાગૃતિ કાર્યક્રમો : કચરાના વર્ગીકરણ અંગે જાગૃતિ @ PDEU HAAT 5.0

14 નવેમ્બર 2024 ના રોજ ગાંધીનગરની પંડિત દીનદયાળ એનર્જી યુનિવર્સિટી ખાતે યોજાયેલ PDEU HAAT 5.0 માં પર્યાવરણમિત્રના ગ્રીન કેટાલિસ્ટ સભ્યો દ્વારા સ્ટોલ રાખીને કચરાના વર્ગીકરણ અંગે વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ થકી 300 થી વધુ

મુલાકાતીઓને આ અંગે સજાગ બનાવાયા હતા. આ પ્રવૃત્તિ થકી રોટરેક્ટ ક્લબ ઓફ PDEU ની મેગા ફ્લેગશિપ ઇવેન્ટ PDEU HAAT 5.0 માં પર્યાવરણમિત્રને આ યુનિવર્સિટીના વિદ્યાર્થીઓ સાથે સંવાદ કરવાં માટે મંચ મળ્યું હતું.

કચરાના ગેરવ્યવસ્થાપનને કારણે અનેક પ્રશ્નો ઊભા થાય છે, સ્વચ્છ, હરિયાળું અને સ્વસ્થ વાતાવરણ બનાવવા માટેના સૌથી મહત્વપૂર્ણ પગલાઓમાંનું એક કચરાનું ઉત્પાદન સ્થળેથી વર્ગીકરણ થાય તે છે. આપણે કચરાને વર્ગીકૃત કરીને પર્યાવરણીય હાનિ ઘટાડી શકીએ છીએ, કુદરતી સંસાધનોનું રક્ષણ કરી શકીએ છીએ અને લેન્ડફિલ્સમાં સમાપ્ત થતા કચરાના જથ્થામાં ઘટાડો કરી શકીએ છીએ.

આ કાર્યક્રમમાં ગ્રીન કેટાલિસ્ટ પંકજ, કુંદન, સિધ્ધાર્થ અને હમાએ મોડેલ અને રમતો દ્વારા કચરાને વર્ગીકૃત કરીને જ ઘરની બહાર આપવો જોઈએ એ સંદેશને સહભાગીઓ સુધી અસરકારક રીતે પહોંચાડ્યો.

મેનેજમેન્ટના વિદ્યાર્થીઓ પર્યાવરણીય જાગૃતિ અંગે સક્રિય બન્યા :

25 નવેમ્બર, 2024 ના રોજ એલ.જે. યુનિવર્સિટીમાં સ્કૂલ

ઓફ મેનેજમેન્ટ સ્ટડીઝના ઇન્ટીગ્રેટેડ એમબીએ કોર્સના વિદ્યાર્થીઓ સાથે “કોમ્યુનિટી સર્વિસીસ” (સમુદાય સેવા) કોર્સ અંતર્ગત ઓરિએન્ટેશન સત્રનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. આ સત્રમાં 300થી વધુ વિદ્યાર્થીઓ સમક્ષ પર્યાવરણમિત્રની પ્રવૃત્તિઓ વિષે રજૂઆત કરવાની તક મળી. આ સત્રનો મુખ્ય હેતુ પર્યાવરણીય મુદ્દાઓ વિશે વિદ્યાર્થીઓને સજાગ કરવાનો હતો. વર્તમાન પર્યાવરણીય સમસ્યાઓ જેવી કે મોસમ પરિવર્તન, કચરાનું

વ્યવસ્થાપન, પ્રદૂષણ વગેરે વિષે વિદ્યાર્થીઓ જાણે અને પર્યાવરણીય સંસ્થામાં જોડાઈને સમુદાય માટે સક્રિય કામ કરે તે આ કાર્યક્રમનો હેતુ હતો. વિદ્યાર્થીઓની સહભાગિતા અને સક્રિયતા દર્શાવતી હતી કે વિદ્યાર્થીઓ પોતાને આવનારા વ્યવસાયિક કારકિર્દીમાં પર્યાવરણીય જવાબદારી સ્વીકારીને પોતાનું યોગદાન આપવા પ્રેરે છે. આ સત્રથી પ્રભાવિત થઈ 60 વિદ્યાર્થીઓ ડિસેમ્બર માસમાં પર્યાવરણ મિત્ર સંસ્થામાં ઇન્ટર્નશીપ કરવા આવ્યા. આ વિદ્યાર્થીઓ ગ્રીન કેટાલિસ્ટ સભ્યો તરીકે જોડાયા અને તેમણે સામુદાયિક જાગૃતિ અંગેની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓમાં ભાગ લીધો.

બાળ ઉત્સવમાં પર્યાવરણ બચાવોનો સંદેશો :

4 ડિસેમ્બર 2024 ના રોજ પર્યાવરણમિત્રના ગ્રીન કેટાલિસ્ટ સભ્યોને સેન્ટ ઝેવિયર્સ સોશિયલ સર્વિસ સોસાયટી અને સેન્ટ ઝેવિયર્સ લોયોલા સ્કૂલના સંયુક્ત ઉપક્રમે આયોજિત ‘બાળ ઉત્સવ’ની ઉજવણીમાં પર્યાવરણ સુરક્ષાનો સંદેશો નાટક થકી આપવાનો મોકો મળ્યો. અમદાવાદ શહેરના 82 સ્લમ વિસ્તારના 1485 બાળકો અને લોયલા સ્કૂલના 225 વિદ્યાર્થીઓ સુધી ક્લાયમેટ ક્લાઈમીસ, કચરાનું વ્યવસ્થાપન સહિતના શહેરી સ્લમ વિસ્તારના પર્યાવરણીય મુદ્દાઓને આવરી લઈને અસરકારક રીતે પર્યાવરણીય જાગૃતિ ફેલાવાઈ. આ કાર્યક્રમમાં ગ્રીન કેટાલિસ્ટ સભ્યો દ્રષ્ટિ અને હેમલના સહયોગથી AGian Eco Club ના સભ્યોએ ઉન્સાહભેર નાટકની તૈયારી અને મંચન કર્યું હતું. ડોક્યુમેન્ટેશનની ભૂમિકા ગ્રીન કેટાલિસ્ટ કુંદને નિભાવી હતી.

બી. એડ.ના વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક મુલાકાત :

6 ડિસેમ્બર 2024 ના રોજ A.G. Teacher's College ના B.Ed. કોર્સના વિદ્યાર્થીઓ માટે એક શૈક્ષણિક મુલાકાતનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. આ મુલાકાત “ગ્રીન કેટાલિસ્ટ” કાર્યક્રમ સાથે સંકળાયેલા અને પર્યાવરણ જાગૃતિ અભિયાનમાં સક્રિય રૂપે ભાગ લેનારા વિદ્યાર્થીઓ માટે ખાસ રાખવામાં આવી હતી. આ મુલાકાતમાં કુલ 45 વિદ્યાર્થીઓ, 3 ફેકલ્ટી સભ્યો અને પર્યાવરણ મિત્રના પ્રતિનિધિનો સમાવેશ હતો. મુલાકાતનો મુખ્ય ઉદ્દેશ પર્યાવરણ નિયમોના અમલીકરણ માટે કાર્યરત ગુજરાત પ્રદૂષણ નિયંત્રણ બોર્ડની કામગીરી અંગે માહિતગાર થવાનો હતો, લેબોરેટરીની મુલાકાત દરમિયાન વિજ્ઞાનીઓએ સરળ રીતે વિદ્યાર્થીઓને પર્યાવરણના ઘટકતત્વોની ગુણવત્તા તપાસવાની વ્યવહારિક પદ્ધતિઓ વિશે વિસ્તૃત સમજ આપી. બોર્ડના જનસંપર્ક અધિકારી સુશ્રી નિધિ રાવલે અને પર્યાવરણમિત્રના શ્રી

મહેશ પરમારે સમગ્ર મુલાકાતનું મહિતીસભર સંકલન કર્યું. આ મુલાકાત દ્વારા વિદ્યાર્થીઓને પ્રદૂષણ નિયંત્રણ અંગેની વ્યવહારિક બાબતો, પર્યાવરણ સંરક્ષણની સત્યતા, તેની મહત્વતા અને પ્રયાસો વિશે વધારે સમજણ પ્રાપ્ત થઈ. આ મુલાકાતથી વિદ્યાર્થીઓએ પ્રદૂષણની અસરો અને તેના નિયંત્રણ અંગેના પ્રશ્નોના જવાબો મેળવ્યા.

વિદ્યાર્થીઓ સાથે પર્યાવરણીય સત્રનું આયોજન :

10 ડિસેમ્બર 2024ના રોજ શાહેઆલમ વિસ્તારમાં આવેલ નોબલ ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ખાતે ધોરણ 7 અને 8 ના વિદ્યાર્થીઓ સાથે પર્યાવરણીય પડકારો અંગે જાગૃતિ કાર્યક્રમનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. સુશ્રી યશસ્વી અને સુશ્રી આશિયાએ બે જુદા-જુદા સત્રમાં વિદ્યાર્થીઓને રમત અને ક્વિઝ દ્વારા રસપ્રદ રીતે માહિતી અપાઈ. વિદ્યાર્થીઓએ વ્યક્તિગત રીતે પર્યાવરણ બચાવવા માટે પ્રયાસો કરવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી. કુલ 120 વિદ્યાર્થીઓ આ કાર્યક્રમમાં સહભાગી બન્યા હતા. પર્યાવરણીય રમતોમાં વિજયી બનેલા વિદ્યાર્થીઓને ઈનામ અને પ્રમાણપત્ર આપવામાં આવ્યા હતા. સાથોસાથ સંસ્થાને પણ

પર્યાવરણીય જાગૃતિ માટે બિરદાવતું પ્રમાણપત્ર આપવામાં આવ્યું હતું.

બાળકો સાથે પર્યાવરણ અને કુદરતી સંસાધનોની જાળવણી અંગે જાગૃતિ કાર્યક્રમ :

13 ડિસેમ્બર 2024ના રોજ મેઘદૂત સ્કૂલમાં 150 વિદ્યાર્થીઓ માટે પર્યાવરણ વિષયક જાગૃતિ સત્રનું આયોજિત કર્યું હતું, જેમાં પર્યાવરણીય મુદ્દાઓ અને કચરાની વ્યવસ્થાપન પદ્ધતિઓ વિશે જાગૃતિ જગાડવાનો હેતુ રહ્યો હતો. આ કાર્યક્રમનું સંચાલન ગ્રીન કેટાલિસ્ટ ટીમમાંથી ટ્રષ્ટિ, યશસ્વી અને આશિયાએ કર્યું હતું, આ કાર્યક્રમમાં ક્લાયમેટ ચેઈન્જ, કચરાનું વ્યવસ્થાપન અને કુદરતી સંસાધનોની સુરક્ષા કરવાનું મહત્વ જેવા મુદ્દાઓ પર પ્રવૃત્તિ કરાવાઈ હતી. કાર્યક્રમને અનુરૂપ રમત અને વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ દ્વારા વિદ્યાર્થીઓને પર્યાવરણ માટે જવાબદારી લઈ ઈકો-ફ્રેન્ડલી આચરણ અપનાવવાની અને તેમના સમુદાયોમાં જાગૃતિ ફેલાવવાની પ્રેરણા અપાઈ હતી. આ કાર્યક્રમમાં વિદ્યાર્થીઓ સક્રિય રીતે સહભાગી બન્યા હતા.

□□□□ □□□□

પ્રકાશક

પર્યાવરણ મિત્ર

502 રાજ એવન્યુ, ભાઈકાકાનગર રોડ, થલતેજ ચાર રસ્તા

પાસે, અમદાવાદ – 380059 ફોન - 079-48950365

Email : paryavaranmitra@yahoo.com

Website : paryavaranmitra.org.in

પર્યાવરણમિત્રના લેખોમાં વ્યક્ત થતા વિચારો સાથે સંપાદક મંડળ સહમત હોય તે જરૂરી નથી

(ખાનગી વિતરણ અને શૈક્ષણિક હેતુ માટે પ્રકાશિત)